

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 30.

Måndagen den 9 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Herr *E. Behmers* på Kammarens bord hvilande motion N:o 142, angående pension för skalden Carl Wilhelm August Strandbergs enka.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel; och förekom dervid i ordningen

Punkten 5.

Mom. b.

I anledning af sistlidne års Riksdags anhållan hos Kongl. Maj:t, det Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga en detaljerad plan för ombildning af adjunktsinstitutionen samt de nuvarande docentstipendierna vid universiteteten, hvilken plan likväl ej borde förutsätta större kostnader än de då beräknade och i öfrigt skulle hvila på de af Riksdagen angifna grunder, hade Kongl. Maj:t, i sin innevarande år till Riksdagen aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, framlagt en sådan plan. Enligt densamma skulle, med användande af nu anslagna adjunktslöner och docentstipendier, jemte de anslag till förstärkning af lärarekrafterna vid universiteteten och till löneförbättring åt de vid dem anstälde adjunkter, som af 1876 års Riksdag uppfördes på extra stat, men hvilka Kongl. Maj:t nu föreslagit skola på ordinarie stat uppföras, Upsala universitet erhålla: dels i den teologiska fakulteten tre extra ordinarie professorer, i den juridiska två, i den medicinska fem jemte två laboratorer, i den filosofiska fakultetens humanistiska sektion fem och i den matematiskt naturvetenskapliga tre jemte en laborator och en

Ang. ombildning af adjunktsinstitutionen vid universiteteten.

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

observator, samt *dels* vid den teologiska fakulteten ett docentstipendium, vid den juridiska två, vid den filosofiska fakultetens humanistiska sektion fyra och vid den matematiskt naturvetenskapliga tre, tillsammans tio; och Lunds universitet: *dels* i den teologiska fakulteten två extra ordinarie professorer, i den juridiska två, i den medicinska fyra, i den filosofiska fakultetens humanistiska sektion fyra, samt i den matematiskt naturvetenskapliga fyra jemte en laborator och en observator, och *dels* vid den juridiska fakulteten ett docentstipendium, vid den filosofiska fakultetens humanistiska sektion fyra, och vid den matematiskt naturvetenskapliga två, tillhoppa sju; varande härvid beräknadt, att aflönningen till de extraordinarie professorerne skulle komma att utgå i regeln med 4,000 kronor, hvartill efter 5 års tjenstgöring skulle tilläggas 500 kronor, och undantagsvis, då särskilda omständigheter sådant föranledde, med 4,500 kronor redan från början, samt att de fasta docentstipendierna skulle bestämmas till 1,500 kronor. Dessutom vore jemväl ett öfverskott af ofvanberörda anslag att förvänta, beräknadt för Upsala universitet till 9,500 kronor och för universitetet i Lund till 6,750 kronor, med hvilka tillgångar utvägar skulle beredas att tillgodose behofvet af medel för upprättande af tillfälliga professorsbeställningar och rörliga docentstipendier.

Utskottet, som funnit den af Kongl. Maj:t föreslagna planen för ombildning af adjunkturerna och docentstipendierna vid universiteten stå i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i sådant hänseende af senast församlade Riksdag framställes, hade i förevarande moment hemställt:

att anslagen till förstärkning af lärarekrafterna vid universiteten samt till löneförbättring åt de vid dem anstälde adjunkter, hvilka anslag tills vidare borde användas i öfverensstämmelse med de af Riksdagen vid anslagens beviljande närmast afsedda ändamål, måtte jemte de nuvarande adjunktslönerna, arfvodet åt läraren i geologi vid universitetet i Lund och anslagen till docentstipendier vid universiteten, i den mån dessa löner och stipendii-anslag blefve disponibla, användas till aflönning åt fast anstälde akademiske lärare och stipendier åt docenter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan angifna plan och med iakttagande dervid, *dels* att utaf berörda anslag högst 9,500 kronor vid Upsala universitet och 6,750 kronor vid Lunds universitet måtte för tillfälliga professorsbeställningar och rörliga docentstipendier användas, *dels* ock att, då spanmål inginge i någon lön, som skulle af statsmedel fyllas till det i planen bestämda belopp, spanmålen dervid borde beräknas till det värde, efter hvilket löntagaren för densamma undfinge lösen eller betalning.

Efter uppläsning af denna hemställan anförde

Herr Axel Bergström: Herr Talman! En för de svenska

högskolorna egendomlig institution är akademi-adjunkts-institutionen. Denna institution utgör en mellangrad mellan vetenskapens högste och främste målsmän, de ordinarie professorerne, och de enskilde lärarne, docenterne, eller, såsom de vid Tysklands universitet kallas, privatdocenterne. Den har lemnat de svenska högskolorna rika tillgångar på lärarekrafter; och om än vid ett eller annat tillfälle inom adjunktsgraden icke funnits någon lämplig efterträdare åt en bortgången professor, så har dock i de flesta fall förhållandet varit, att en sådan der varit att tillgå. Det är sant, att denna institution numera, sedan den försvunnit äfven vid Helsingfors' universitet, icke har något motstycke vid Europas öfriga universitet, men just den omständigheten, att den är en egendomlig svensk institution, har kommit mig att betrakta den med aktniug, ty jag tror på mitt folks rättsbildande och organiserande kraft. Emellertid har, det måste medgifvas, under tidernas lopp brister förmärkts hos denna institution jemte dess fördelar, men i stället för att gå den väg, som, efter min åsigt, vore den rätta, nemligen att bota institutionens brister och bibehålla dess fördelar, synes man vilja besluta, att alldeles upphäfvadensamma. Adjunkts-institutionen har, på sätt Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet mycket riktigt i sitt anförande vid såväl innevarande, som förlidit års Kongl. proposition om statsverkets tillstånd och behof anmärkt, verkat på det sätt, att den lemnat ständiga vikarier åt professorerne i händelse af förfall för dem, och adjunkterna hafva äfven deltagit i undervisningen, då de föreläst 2 timmar i veckan. Nu är frågan att ombilda denna institution och ersätta den med något nytt, som naturligtvis bör blifva något bättre, ty att öfvergifva något gammalt och bepröfvadt, innan man har klart för sig, att hvad som sättes i stället är bättre, kan, enligt min tanke, icke vara välbetänt. Det sätt, hvarpå frågan om denna reform blifvit inledd och sedermera under fortgången behandlad, har också synts mig innebära grundade anledningar till tvifvelsmål, om att den skall komma att slå lyckligt ut.

Såsom Kammaren har sig bekant, tillsatte Kongl. Maj:t i början af år 1874 en komité, hvilken hade till uppdrag att utarbete förslag till nödiga ändringar i statuterna för rikets högskolor. Denna komité afgaf i slutet af samma år sitt utlåtande i ämnet. Den upptog också till behandling frågan om adjunktsinstitutionens förändring eller upphäfvande, eller huruvida den borde bibehållas; och komitén kom till det resultat, att giltiga skäl förefunnos för institutionens bibehållande. Men komitén behjertade derjemte de brister, som nu vidlåda densamma, samt föreslog åtskilliga förändringar deri. Från komiténs förslag voro endast tvänne ledamöter skiljaktige, nemligen Professorn i juridiska fakulteten vid universitetet i Lund Grefve Hamilton och Professorn i filosofi vid Upsala universitet Sahlin.

För dem, som stodo utanför akademierna, var det temligen obekant, att fråga var å bane om upphäfvande eller förändring af adjunkts-institutionen; men vid 1875 års Riksdag tilldrog sig

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

något egendomligt. En af denna Kammares högt ärade ledamöter, hvilken vid 1875 års riksdag var ledamot af Första Kammaren, väckte nemligen der förslag om en väl behöflig löneförbättring åt universitetens professorer och öfrige embets- och tjänstemän. För min del skänkte jag denna motion mitt fulla bifall och mina stora sympatier. Den behjertades äfven af Stats-Utskottet, i hvad den angick universitetsprofessorer och med dem likställda tjänstemän vid universitetet. Men Stats-Utskottet hade just då fått för sig, att fråga var om en ombildning af de akademiska lärarekräfterna i allmänhet, och på den grunden afstyrkte Utskottet den gjorda framställningen om löneförbättring åt universitetsadjunkterna. Stats-Utskottets åsigt biträdades af Riksdagen. När sedermera komiterades förslag inkom till Kongl. Maj:t, blef det i vanlig ordning remitteradt till vederbörandes hörande och utlåtande. Utaf consistorii academici majoris i Upsala protokoll den 1 Juli 1875, finner man, att då varande rektor, hvilken var densamme, som hade väckt förslaget om löneförbättring, *dels* omförmält, hurusom Riksdagen funnit betänkligt att uppföra på fast stat nya lärareplatser, när fråga om ganska väsentliga förändringar i universitetens då varande anordning särdeles med hänseende till lärareplatsernas antal och beskaffenhet uppstått och hurusom Riksdagen vid fråga om lönetillökning för universitetens lärare och tjänstemän inskränkt sig till att tillgodose professorerne samt de med dem likstälde bibliotekarie och räntmästare, när förändrad reglering af lärarebeställningarne vid universitetet vore ifrågasatt, *dels* ock anført, att han hade sig *enskildt* bekant, att antydde förhållanden afsåge adjunkternes ställning, i afseende hvarå man trodde förändring böra ega rum, samt att han förty hölle före, att frågan derom borde i sammanhang med utlåtande öfver förslag till statuter tagas i närmare öfvervägande.

Efter hvad man finner af den utaf Upsala universitets lärare föranstaltade tryckta upplaga af handlingarne i målet, hafva fakulteterna och fakultetssektionerna och konsistorium i Upsala yttrat sig om den frågan, huruvida adjunksinstitutionen borde bibehållas eller förändras. Vidare utvisar Herr Ecklesiastikministerns underdåniga anförande i ämnet, att äfven de akademiska fakulteterna och sektionerna och konsistorium i Lund yttrat sig i ärendet. Dessa handlingar äro, tyvärr, icke tryckta, och till följd deraf, har jag mig icke närmare bekant, hvad nämnde auktoriteter i Lund hafva sagt. Slutligen meddelade Kanslers-embetet den 10 December 1875 sitt utlåtande i frågan, och i detta skick inkom ärendet till Kongl. Maj:t. Vid föredragning deraf inför Kongl. Maj:t den 10 Januari 1876, har Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet vetat att med fyndig hasthet och dock riktigt återgifva, hvad Kanslersembetet i ämnet föreslagit. Då detta återgifvande är, som jag nyss nämnde, mycket kort, skall jag tillåta mig att här uppläsa detsamma. Det lyder sålunda: "Kanslersembetet förordar adjunkternes bibehållande vid de teologiska och medicinska fakulteterna, och erinrar, att dessa befattningar inom de juridiska och filosofiska fakulteterna icke

böra indragas, med mindre än att professorernes nuvarande antal ökas, och att stipendiater tillsättas med bättre aflöning än den nuvarande. Det föreslår derjemte, att adjunkterna skola befrias från åliggandet att, vid förfall för professorn, inträda i hans föreläsningsskyldighet, men deremot bestämdt förpligtas att, när behof göres, i hans ställe examinera. Adjunkt borde derjemte, der så påfordras, med professorn deltaga i examinationen och i ledningen af de studerandes vetenskapliga öfningar, samt erhålla säte och stämma i fakulteten vid behandlingen af sådana frågor, som röra hans vetenskap". Detta Ecklesiastikministerns yttrande återfinnes å sidan 10 af Bilagan N:o 7 till statsverkspropositionen för år 1876. Om än Herr Ecklesiastikministerns återgifvande af Kanslerens förslag, måste anses som mycket lyckadt, vill jag dock icke fördölja, att man får en fylligare och fullständigare uppfattning af samma förslag, om man läser det *in extenso*, sådant det förekommer i den tryckta till Kammarens ledamöter utdelade boken, der det upptager sex och ett halft blad. Något af hvad der yttras, tillåter jag mig också att påpeka.

Kanslern yttrar, sedan han omtalat de förslag, som uppstått, dels hos fakulteterna och dels hos de särskilda akademiska konsistorierna: "att den öfvertygelsen framtvingar sig, att *tiden* för en fullständig förändring i detta hänseende, äfven om den möjligen kan emotes, likväl ännu *icke är inne*, liksom det ock ligger i sakens natur, att en sådan, som afsåg adjunkternes upphäfvande, icke skulle kunna genomföras annorlunda än i mån af afgang bland de adjunkter, som af ett eller annat skäl icke skulle kunna eller vilja underkasta sig en förändrad ställning. Kanslersemetet föreställer sig derföre, att hvad som *för tillfället* kan och bör göras säkrast utrönes derigenom, att man från hufvudfrågan skiljer de förslag, som under öfverläggningarne blifvit framkastade och vunnit den ena eller andra myndighetens understöd, utan att organisationen i dess helhet är af sättet för deras afgörande beroende, samt derefter undersöker giltigheten af de skäl, som för eller emot adjunkturernes bibehållande eller en förändring af adjunkternes åligganden blifvit anförda.

Ännu en passus af detta utlåtande, anhåller jag att få uppläsa: "Kanslersemetet tvekar icke att uttala den mening, att adjunkturerna — likgiltigt, hvilken benämning man vill gifva dem — icke kunna indragas vid de teologiska och medicinska fakulteterna och icke heller vid de juridiska och filosofiska fakulteterna med annat vilkor, än att man *dels* ökar professorernes antal, så att ej svårighet må uppstå, att vid inträffande ledighet upprätthålla examination och den undervisning, hvarje fakultet, enligt statuternas § 113, är pliktig att ombesörja, och ej heller de ordinarie lärareplatsernas antal, samt dermed utsigterna att på den akademiska banan vinna befordran och en nödtorftig utkomst alltför mycket må förminska; *dels* så aflönar de docenter, hvilka såsom stipendiater, skulle träda i adjunkternes ställe, att man till dessa platser kan påräkna de mest framstående yngre vetenskapsmän, således just dem, hvilka med största lätthet kunna finna en lönande verk-

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universiteteten.
(Forts.)

samhet på andra vägar. Då emellertid ännu någon tvekan kan råda, huruvida antagandet af stipendiater skall kunna medföra alla de fördelar, man deraf förespeglat sig, och i alla händelser de nu varande adjunkterna icke kunna skiljas från sina tjänster, torde skäl vara för handen, att till en början anställa stipendiater endast i de ämnen, der professor saknar biträde af adjunkt, eller hvilka äro af den omfattning, att redan befintliga lärarekrafter äro otillräckliga för undervisningens besörjande på ett fullt tillfredsställande sätt“.

Mig förefaller det, som om den erfarne statsman, som här haft ordet, och som en gång förestått ecklesiastik-departementet samt nu tillika har vård om universitetens angelägenheter, härvid yttrat sig i en äkta, sant konservativ anda. Han erkänner de brister, som vidlåda adjunktsinstitutionen, men han föreslår derjemte sättet för deras afhjelpande; han vill vinna tid för att komma till större erfarenhet derom, huru man rätteligen bör tillvägagå i fall man skall afskaffa nämnda institution. Jemväl röjer hans yttrande stor kärlek för de yngre akademiske lärarne och stor omsorg för universitetens framtid. Han synes liksom vilja tillropa reformatorerne skaldens varning: “Hvad som är och hvad som varit hafver känner du; men hvad som *blifver* står med sluten hjälmhatt“ en varning, som vid hvarje stor förändring borde lifligt föresväfva dem, som hafva att genomföra förändringen.

För min del kan jag icke undertrycka mina farhågor, att det reformförslag, som efter hvad jag motser, snart skall blifva en verklighet, icke kommer att medföra afsedd nytta för universiteteten; att det tvärtom skall minska den rika tillgång på lärarekrafter, som hittills funnits, att det skall försätta universiteteten i samma ofördelaktiga ställning, som den, hvari våra grannländers högskolor en och annan gång befunnit sig, der man nemligen, såsom fallet varit vid universitetet i Christiania, måst inkalla tyskar för att bekläda lediga professioner, eller, såsom i Köpenhamn, nödgats låta professioner lång tid stå otillsatta, eller slutligen, såsom i Norge, måst vända sig till unge män och lemna dem understöd till resor i främmande land i ändamål att der förskaffa sig nödiga kunskaper för skötandet af en viss professur, förespeglade dem att erhålla densamma efter det de visat sig ega för dess beklädande erforderliga kunskaper.

Dessa farhågor, äro icke tomma skrämskott: De äro uttalade af högt förtjente akademiske lärare med rik erfarenhet och finnas förvarade i hithörande handlingar.

Innehållet af den Kongl. propositionen i detta ämne till 1876 års Riksdag är Kammaren väl bekant. Den gick ut derpå, att de då varande adjunktönerna, samt de belopp, som motsvarades af deri föreslagna förhöjning, äfvensom vidare de anslag, som redan föregående Riksdag beviljat till förstärkande af lärarekrafterna vid universiteteten, skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för att användas, enligt de grunder, som voro angifna i chefens för ecklesiastik-departementet anförande till statsrådsprotokollet. Jemväl har Kammaren sig väl bekant, huru samma

Riksdags Stats-Utskott utlät sig i frågan. Dock ber jag, att få i Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet. (Forts.)
 minnet återkalla några strofer af hvad Utskottet då yttrade. Bland annat säger Utskottet, att "de allmänna grunder för en dylik plan, som af Departementschefen blifvit antydda — — hafva emellertid icke syntts Utskottet ega den bestämdhet, att en så genomgripande och vigtig förändring, som den här ifrågavarande, skulle kunna allenast på desamma byggas. Om ej sjelfva grunderna för den nya organisationen blefve noggrannare angifna och mer i detalj på förhand bestämda, skulle det otvifvelaktigt medföra allt för stor osäkerhet vid organisationens tillämpning".

Slutet af Utskottets hemställan blef "att Kongl. Maj:ts nådiga framställning derom, att adjunktslönerna vid universiteten efter nuvarande innehafvares afgang måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att användas i öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angifna grunder, för närvarande icke må vinna Riksdagens bifall; samt att i följd deraf frågan om tjensteårsberäkning vid elementarläroverken för innehafvare af s. k. "högre" docentstipendium må anses för närvarande hafva förfallit."

Vidare föreslog Stats-utskottet "att Riksdagen vid anmälan af detta beslut må i underdånighet an hålla, det täcktes Kongl. Maj:t för näst sammanträdande (d. v. s. den nu församlade) Riksdag framlägga en detaljerad plan för adjunksinstitutionens samt de nuvarande docentstipendiernas ombildning, hvilken plan likväl ej bör förutsätta större kostnader än de nu beräknade samt i öfrigt hvilat på följande grunder:

att i stället för nu bestående adjunkturer inrättas dels fasta professorsplatser utöfver nu befintliga i de ämnen, der sådana för undervisningens upprätthållande samt för obligatoriska examinas förrättande äro af nöden, äfvensom tillfälliga professorsbeställningar för att tilldelas utmärkte vetenskapsmän; och dels docentstipendier, likaledes fördelade i fasta för de examensämnen, der behofvet företrädesvis så påkallar, och rörliga;

att docentstipendier skola utdelas för allenast tre år, men kunna under vissa förutsättningar få bibehållas ytterligare under högst tre år; samt

att innehafvare af dylikt stipendium må för bestämmande af lönegrad, i händelse han öfvergår i elementarläroverkets tjänst, räkna sig till godo högst fem år af den tid han deltagit i undervisningen vid universitetet".

Jag tillåter mig härvid erinra Kammaren hurusom jag och flera med mig liktänkande visserligen instämde med Stats-utskottet deri, att den plan, Kongl. Maj:t framlagt, icke var fullkomligt tillfredsställande och hurusom vi således biträdde Utskottets förslag att förkasta denna plan, men att vi icke ansåge att Stats-utskottet handlade klokt och behörigt, då Utskottet på egen hand ville framställa organisationsgrunden, hvilken skulle komma att binda händerna på Kongl. Maj:t. För min del fortsatte jag att kämpa för Kongl. Maj:ts frihet i detta afseende, tilldess herr Statsrådet och chefen för finansdepartementet, antagligen dertill föranledd af hvad deri förekommit inom Första Kammaren, förklarade att Kongl. Maj:t

Ang. ombild-
ning af
adjunkts-
jurättningen
vid universi-
teten.
(Forts.)

säkerligen skulle finna sig mera belåten med de grunder, Statsutskottet föreslagit, än ett naket afslag. Vid detta förhållande frånträdde jag mitt yrkande, såsom Herrarne torde erinra sig. Den förklaring, som i Första Kammaren af regeringens vägnar af herr Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet afgafs, gick derpå ut, att hvad beträffande de ifrågasatta *tillfälliga platserna*, d. v. s. de personliga professurerna, som borde upprättas endast då, när särdeles utmärkta vetenskapsmän uppstode, hvilka borde med sådana platser belönas, det blefve svårt att stanna inom de redan beviljade anslagen, men att den öfriga organisationen väl torde kunna utföras med samma anslagsbelopp; att antydningar under den föregående öfverläggningen emellertid blifvit gjorda, hvilka icke saknade betydelse; att den ene vore ordförandens i Statsutskottets yttrande, att Utskottets hemställen i fråga om kostnaderna borde förstås sålunda, att man, "*så vidt ske kan*", bör inskränka sig inom de då beräknade tillgångarne; att med detta amendement förslaget vore ganska antagligt; att departementschefen då för sin del läste det såsom en uppmaning till sparsamhet; att en departementschef både borde och kunde emottaga en sådan uppmaning, hvilken ofta för honom kunde utgöra ett stöd; att den andra antydningen ginge derpå ut, att vid framläggande af den nya planen kunde tillika den förklaring göras: "*till så och så många befattningar räcka de befintliga medlen till, men der behövas flera*"; samt att då man icke befunde sig vid den Riksdag, som skulle bevilja erforderliga medel och bestämma deras belopp, utan allt sådant komme att blifva föremål för förnyad pröfning vid en påföljande riksdag, hvarvid den egentliga definitiva summan komme att bestämmas, departementschefen för sin del icke hade att uttrycka någon betänklighet om Första Kammaren antog Statsutskottets förslag. Till följd af sådana uttalanden i båda Kamrarna af regeringsledamöterna blef Utskottets förslag af Riksdagen gilladt.

Kammaren torde häraf finna att man hade anledning vänta att den nädiga propositionen, Kongl. Maj:t i enlighet med föregående Riksdags hemställan för innevarande Riksdag framlagt, skulle temligen nära öfverensstämma med de grunder, Riksdagen då angaf, och hvilka både i denna och Första Kammaren af regeringens ledamöter accepterades.

En sådan öfverensstämmelse förefinnes dock icke; och denna brist på öfverensstämmelse innebär i min tanke under för handen varande förhållanden vissa eventuella fördelar.

Jag håller nemligen före att, när man vid den nya organisationens genomförande skall hålla sig inom befintliga anslag, så är det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget måhända att i vissa afseenden föredraga framför det af Riksdagen antagna. Återigen, om Riksdagen, såsom i Första Kammaren antyddes, hade varit villig att skåda frågan i dess helhet och bevilja alla de anslag som verkligen voro nödiga, så hade Riksdagens grunder varit vida att föredraga.

Då jag har sagt att de grunder hvilka Kongl. Maj:t nu föreslagit icke öfverensstämma med de af Riksdagen antagna och af regeringen accepterade, så torde jag — helst Stats-utskottet förklarar att "den plan, som sålunda blifvit föreslagen för ombildning af adjunkturerna och docentstipendierna vid universiteten samt ordnande af åtskilliga dermed sammanhängande frågor, har *synts* Utskottet stå i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i sådant hänseende af senast församlade Riksdag framställes", — vara skyldig bevisa mitt påstående.

Ang. ombildning af adjunkt-inrättningen vid universiteten.
(Forts.)

Jag får då i minnet återkalla Riksdagens beslut punkt för punkt. Det innehöll nemligen i första punkten "att i stället för nu bestående adjunkture inrättades dels fasta professorsplatser utöfver nu befintliga i de ämnen, der sådana för undervisningens upprätthållande samt för obligatoriska examinas förrättande voro af nöden, äfvensom tillfälliga professorsbeställningar för att tilldelas utmärkte vetenskapsmän."

Såvidt jag nu kan tyda Riksdagens och Utskottets ord, så menas med "fasta professorsplatser utöfver nu befintliga" verkliga professorsbeställningar i vissa ämnen, fullkomligt likställda med dem som nu finnas, med en aflöning af 6,000 kronor, med full rätt för innehafvarne att deltaga i konsistoriimålen handläggning — och i allt öfrigt likställda med nu varande ordinarie professorer. Men, som Kammaren finner — och jag fruktar icke att blifva motsagd häri — har icke af regeringen föreslagits en enda sådan fast professorsplats.

Vidare menade Riksdagen att det skulle inrättas äfven "tillfälliga (det borde väl rätteligen hetat *personliga*) professorsbeställningar för att tilldelas utmärkte vetenskapsmän". Kongl. Maj:ts förslag upptager likväl icke något rörande dessa tillfälliga eller personliga professorsbeställningar annat än att ett öfverskott finnes vid universitetet i Upsala och ett i Lund, som är afsedt att tillgodose behovet af dels rörliga docentstipendier och dels tillfälliga eller personliga professorsbeställningar. Men, såsom af Stats-utskottets förslag inhemtas, torde detta öfverskott hufvudsakligen komma att användas till docentstipendier. Ty på sidan 17 i Utskottets betänkande sägs, att hvad angår de öfverskott, som vid de båda universiteten skulle blifva att använda för tillfälliga professorsbeställningar och rörliga docentstipendier, har Utskottet, då de härför disponibla tillgångar synas i förhållande till vigten och betydelsen af dermed afsedda ändamål nog knappa, velat påpeka, att desamma torde i främsta rummet böra afses för docentstipendier. Och af dessa öfverskott anvisas dessutom ett belopp af 1,500 kronor till ett fast docentstipendium vid teologiska fakulteten i Upsala, hvilket ytterligare minskar disponibiliteten af de nämnda öfverskotten. Häremot kan jag icke hafva något att invända, emedan ifrågavarande öfverskott icke ens i sin helhet kunnat lemnas någon afsevärd tillgång för tillgodoseende af behovet af personliga professorer och jag dessutom, såsom jag redan vid 1876 års riksdag yttrade, är af den åsigten, att då behof af en

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

personlig profession uppstår, Riksdagen särskildt bör bevilja medel dertill och att när den person som beklädt denna profession bortgår, medlen böra indragas. Men jag har anmärkt förhållandet för att konstatera, att de af Riksdagen antagna och af regeringen accepterade grunder icke blifvit följda i nu föreliggande proposition.

Jag öfvergår nu till docentstipendierna. I afseende å dessa beslöt Riksdagen att docentstipendier skulle inrättas, "fördelade i fasta för de examensämnen, der behovet så påkallade, och rörliga". Går man nu till Kongl. Maj:ts förslag, finner man uppenbarligen och lätt, att Kongl. Maj:t alldeles icke föreslagit något fast docentstipendium för vissa ämnen utan ett slags melianting mellan fasta och rörliga stipendier. Docentstipendierna hafva nemligen blifvit fästade vid fakulteterna — exempelvis 4 vid filosofiska fakultetens i Upsala humanistiska sektion — men icke vid vissa ämnen. Verkan häraf torde jag få skärskåda något längre fram.

Icke heller har Kongl. Maj:t föreslagit, huru många rörliga docentstipendier skulle finnas, utan man får endast veta att det finnes ofvanomförmälda öfverskott, som är afsedt att begagnas "till upprätthållande af tillfälliga professorsbeställningar och rörliga docentstipendier".

Då man icke velat äska och bevilja större medel, än som varit tillgängliga, till ombildning af adjunktsinstitutionen, lär denna reform blifva till ingen nytta. För min del måste jag till fullo instämma i hvad en ansedd akademisk lärare inom den filosofiska fakulteten yttrat. Han säger — och har af sina kamrater icke blifvit motsagd —

"Jag tror mig i sjelfva verket uttala hvarje ledamots af sektionen åsigt genom att påstå, att den föreslagna anordningen på intet sätt är att föredraga framför den forna adjunktsinstitutionen utan tvärtom står efter densamma i många hänseenden och framför allt i afseendet å beredandet af så väl kompetenta vikarier för de ordinarie professorerna i händelse af förfall som kompetenta efterträdare åt dem vid deras afgang."

Skulle man hafva tillgodosett de behof, som hittills fylts af adjunktsinstitutionen, så skulle man åtminstone sört för, att ett docentstipendium funnits för hvarje profession, som för närvarande är försedd med särskild adjunktur; och detta är hvad man allmänt vid universitetet åtminstone inom de filosofiska fakulteterna yrkat. Man skulle vidare hafva sört dertill, att dessa docentstipendiater fått en tryggare ställning, så att, sedan de innehaft ett stipendium under 3 år eller, efter förlängning af denna tid, i ytterligare ett, två eller högst tre år, de icke skulle behöfva afvisas. Det kan icke annat än ligga en motsägelse deri att man å ena sidan säger att man genom inrättande af dylika docentstipendier vill fästa unga och förhoppningsfulla män vid universitetet, men å andra sidan afvisar dem efter fem eller sex års förlopp. För min del tror jag icke att innehafvandet af ett docentstipendium på 1,500 kronor innefattar en så stor lockelse att en docent vill binda hela

sin framtid vid detta stipendium. Jag anser, att man utan farhåga kunnat låta stipendierna innehafvas på obegränsad tid. Inom en kort tid blir det åtminstone för akademiens målsmän klart, om den unga mannen är duglig till att framdeles befordras till professor och, om han också af sjelfbedrägeri icke sjelf skulle inse sin oduglighet komme han nog att derom upplysas af andra, så att han kunde afgå och vända sig till en annan lefnadsbana, der han bättre passade. Jag har varit hofrättsledamot i många år och jag vågar påstå att, när under mig tienstgjort en ung man och jag kommit i tillfälle att se hvad han i embetsämnen presterat samt genom umgänge och samtal blifvit med honom bekant, jag fått klart för mig om han skulle duga till hofrättsledamot eller komme att stanna i lägre grader, och detta omdöme har icke någonsin slagit fel. Något dylikt tror jag äfven skulle kunna ega rum vid universiteten, och det kan icke blifva tu tal om att ju den unga mannen, som af det allmänna omdömet blifvit stämplad oduglig, att bekläda en professorsbefattning, skall komma att söka sig bort från universitetet. Dessa bestämmelser om en begränsad tid för innehafvande af docentstipendier äro i sig sjelfva så orimliga att man säkert kan hysa den förhoppning, att en ändring af dem förr eller senare sker, ty hvad vill man göra, om i en vetenskap, der en docentstipendiat finnes anställd, han efter att hafva innehaft docentstipendiet i 6 år, måste gå bort, men icke någon annan finnes att antaga i stället. Man måste skapa ett undantagsförhållande och man måste bryta mot bestämmelserna. Jag hyser således icke så stor farhåga i detta hänseende.

Man har sagt, att de extra ordinarie professorer, hvilka lärarebefattningar nu äro föreslagna att inrättas, skulle komma att få ett synnerligt stort företräde framför adjunkterna deri att de icke ovilkorligen skulle ega skyldighet att likasom desse vikariera för professorer. De skulle kraftigt och sjelfständigt ingripa i den allmänna undervisningen. De skulle stå som målsmän för en särskild vetenskapsgren och föra dess talan i fakulteten, och de skulle komma i åtnjutande af den verkliga förmånen att vara befriade från de konsistoriella göromålen, hvilkas behandling så mycket upptager en ordinarie professors tid. Men huru kommer det att gestalta sig i verkligheten? Jo, Stats-utskottet har verkligen ganska riktigt insett att det icke går an att absolut befria de extra ordinarie professorerna från skyldighet att vikariera för de ordinarie professorerna och detta af det ganska antagliga skälet att det icke kommer att finnas ett tillräckligt antal docentstipendiater. Ett exempel ber jag att få anföra. Den filosofiska fakultetens humanistiska sektion vid Lunds universitet skulle efter de nya anordningarne komma att bestå af 15 professorer, deraf 5 extraordinarie, och vid denna fakultet skulle vara fästade 4 docentstipendiater. Jag tror icke, att de förslå till att upprätthålla vikariat för de fasta ordinarie professorerna. Detta har Statsutskottet äfven insett och derföre föreslagit att "det må ankomma på vederbörande att, efter pröfning af hvarderas särskilda lämp-

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universiteteten.
(Forts.)

Ang. ombild-
ning af
adjunkts-
inrättningen
vid universi-
teten.
(Ports.)

lighet för den ifrågavarande lärarebefattningen, förordna vare sig extra ordinarie professor eller innehafvare af docentstipendium att såsom vikare för den ordinarie professorn inträda.“

Enligt nämnda förslag, hvilket antagligen kommer att af herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet accepteras, beredes väl de e. o. professorerne eventuel möjlighet att slippa vikariera, om det nemligen finnes docentstipendier som kunna göra detta, men der sådane icke finnas eller icke äro lämplige, såsom Utskottet säger, har den e. o. professorn fortfarande, liksom de förre adjunkterna, skyldighet att vid förfall för ordinarie professorn vikariera för denne.

En annan våda, som är förenad med den nya planens genomförande har Utskottet också med riktig blick uppfattat. Utskottet säger nemligen att “då de sjelfständiga lärarebefattningarnas antal kommer att så väsentligen ökas, synes det vara att befara, att ett mångfaldigande af examensväsendet deraf kan föranledas, till stort men för den grundlighet i studier, som väl i första rummet bör eftersträvas. Utskottet har därför velat uttryckligen framhålla vigten och nödvändigheten deraf, att de obligatoriska examensämnenas antal ej till följd af den nya organisationen må komma att ökas.“

Den öfversträngning vid våra elementarläroverk öfver hvilken man klagat synes, enligt Utskottets åsigt, äfven hota att öfverflyttas till universitetet om den nya anordningen med ökande af de sjelfständiga lärarekrafterna i ett och samma ämne införes; och man måste gifva Utskottet rätt derutinnan.

Jag nämnde förut att jag skulle tala något om den verkan jag trodde det skulle hafva, om de s. k. fasta docentstipendierna icke, på sätt Riksdagen önskat, blefvo fastade vid vissa läroämnen utan vid fakulteterna. Följden af ett sådant beslut skulle nödvändigt blifva att inom de särskilda fakulteterna skulle uppstå ett allvarsamt och lifligt krig, om hvilken professor för sitt ämne skulle få en docentstipendiat.

Jag skall fortfarande hålla mig vid det exempel, jag nyss anförde från universitetet i Lund, vid hvars humanistiska fakultetssektion det komme att finnas 15 professorer, deraf 5 extra, som också enligt de nya statuterna hafva rätt att kalla docenter. Dessa 15 professorer måste för hvarje gång ett af de fyra docentstipendierna blefve ledigt tvista om hvilkenderas docent skall undfå det lediga stipendiet.

Detta kommer att åter frammana det gamla naturtillståndet, hvilket man förestält sig som ett “bellum omnium inter omnes.“ —

Jag nämnde att de nya statuterna, som utfärdades i början af förlidet år, medgäfvu extra ordinarie professorer rättighet att kalla docenter. Denna rätt sammanställd med nu föreliggande fråga måste alstra en verklig oklarhet om, huruvida dessa, af e. o. professorer kallade, docenter skola ega rätt till docentstipendier. Ser man på den sjelfständiga ställning, de e. o. professorerne skola innehafva, är det otvifvelaktigt att de böra hafva rättighet, att få sina docenter försedde med stipendier, men äro

de åter att anse såsom en ersättning för de förre adjunkterna, måste man helt och hållet fränkänna dem denna rättighet, emedan adjunkterna icke egt rätt att kalla docenter.

För min del tror jag icke att det varit välbetänkt att i de akademiska statuterna bestämma de e. o. professorernes rättigheter och skyldigheter förr än frågan om deras löneförmåner och ställning i öfrigt förut blifvit fullt klar och derföre hade det varit lämpligare och bättre, om man dröjt med utfärdande af dessa akademiska statuter tills denna fråga hunnit blifva utagerad.

På grund af hvad jag anfört är jag uppfylld af rädsla aningar, att denna reform icke skall medföra någon nytta för universitetet, utan tvärtom förstörande ingripa i deras lif, som bildar medelpunkten för hela nationens innersta intellektuella lif.

Mitt anförande lider mot slutet och jag vill derföre i korthet sammanfatta alla mina anmärkningar mot det nya förslaget.

De ordinarie lärareplatsernas antal är enligt detsamma först och främst betydligt förminskadt i stället för tillökadt, hvilket således innefattar en inskränkning och ett tillbakaskridande i stället för ett framåtskridande.

Vidare är antalet af docentstipendier allt för otillräckligt. Om man håller sig till universitetet i Upsala, komma endast tio docentstipendier på 50 professorer eller ett stipendium på 5 professorer, hvilket är alldeles för litet. I synnerhet blir den humanistiska sektionen lidande derpå. Om man håller sig till den humanistiska sektionen i Upsala mister den 5 *ordinarie* lärarebefattningar, nämligen 3 ordinarie och 2 rörliga adjunkturer. Dessa båda senare, som nu innehafvas af en lärare i historia och en i zoologi, hafva visserligen rättsligt kunnat flyttas till hvilken af universitetets 4 fakulteter som helst; men hafva alltid faktiskt tillhört den filosofiska fakulteten. Till ersättning får sektionen 4 stipendier i stället för ett åt hvarje professor, såsom sektionen begärt. De öfrige docenterne, som förut innehaft stipendier på 750 och 1,000 kronor, mista nu sina arfvoden, ty äfven dessa gamla docentstipendier har man tagit med i beräkningen, för att sålunda bereda tillgång till organisationens genomförande och endast de tio, som erhålla de nya arfvodena eller stipendierna på 1,500 kronor, få beräkna tur vid öfvergången till elementarläroverken under det de öfrige icke erhålla någon ersättning.

Jag påstår också att den ifrågasatta reformen liksom i andra afseenden, så äfven i det afseende är illusorisk, att den öfverflyttar den adjunkterna förut obligatoriskt åliggande skyldigheten att vid behof vikariera för de ordinarie professorerne på de nya e. o. professorerne.

Hvad jag önskar och hoppas är att docentstipendiernas antal måtte ökas, att villkoren för deras innehafvande måtte förändras och att någon rikligare tillgång på anslag både för ersättande af de många indragne ordinarie lärarebefattningarne och för tillsättande af personliga professorer när behof deraf yppas, måtte be-

Äng. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

redas, ty endast under sådana vilkor kan reformen i verkligheten slå någorlunda väl ut.

Jag har nu icke något yrkande att göra, hvilket är så mycket mera att beklaga, som deras ställning, hvilken endast intager en negativ ståndpunkt, alltid blir svag; men frågan har nu dess värre kommit i ett sådant skick att huru mycket man än nitälskar för universitetet, kan man icke göra annat än allenast uttala farhågor och förhoppningar.

Herr E. G. Boström instämde.

Herr Casparsson: Då Stats-Utskottet hemställt att "omförmälda anslag" böra användas i "hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan angifna plan", så torde det vara både en rättighet och en skyldighet för den enskilde representanten att göra sig reda för huruvida "ofvanomförmälda plan" står i öfverensstämmelse med de af förra Riksdagen uttalade och af Herr Departementschefen då accepterade grunder för universitetets ombildning.

I Riksdagens skrivelse af år 1876 anföres: "att i stället för nu bestående adjunkturen inrättas dels fasta professorsplatser utöfver nu befintliga i de ämnen, der sådana för undervisningens upprätthållande samt för obligatoriska examinas förrättande äro af nöden."

I detta uttalande kan jag icke finna annat, än att der bestämmes såväl skyldighet för de nya professorerna att "upprätthålla undervisningen" och således vid inträffande förfall vikariera för de ordinarie professorerna, som att äfven vid behof förrätta de obligatoriska examina som äro af nöden. I Herr Departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, hvilket jemväl finnes återopadt i Stats-utskottets utlåtande, finnes deremot uttalad den åsigt att dessa extra ordinarie professorer skulle vara sjelfständiga akademiska lärare, och såsom sådana befriade från den adjunkterna åliggande ovilkorliga skyldigheten att vid påfordran öfvertaga en annans tjensteåligganden och sålunda skilja sig från de ordinarie professorerna derigenom att de icke hafva någon regelbunden examinationsskyldighet. De extra ordinarie professorer skulle således hafva en sjelfständig vetenskaplig verksamhet som dock icke vore förenad med föreläsnings- eller examinationsskyldighet. Detta uttalande har Stats-utskottet på ett mycket fint och diplomatiskt sätt neutraliserat. Utskottet säger nemligen: "detta torde böra så förstås, att, vid förfall för ordinarie professor, det må ankomma på vederbörande att, efter pröfning af hvarderas särskilda lämplighet för den ifrågavarande lärarebefattningen, förordna vare sig extra ordinarie professor eller innehafvare af docentstipendium att såsom vikarie för den ordinarie professorn inträda."

I denna Stats-utskottets uppfattning kan jag icke annat än instämma, men jag vet icke huruvida Herr Chefen för ecklesiastikdepartementet vill acceptera densamma. Skulle han så göra,

så kan jag icke neka till att hans förra uttalande påminner om Talleyrands bekanta yttrande att orden äro till för att dölja tanken.

Jag skall nu öfvergå till frågan om docentstipendierna. Herr Departements-chefen yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet, att man derigenom skulle bilda "en plantskola för hoppgivande unge män, hvilka utbildade sig för en fortsatt lärareverksamhet". Bilden är hemtad från hortikulturens område, och tidsbestämmelsen för stipendiernas innehafvande synes äfven vara hemtad från samma område. De hoppgivande unge männen skola nämligen få stå kvar i plantskolan under 3 år; sedan kunna de under vissa förutsättningar få omskolas under två å tre år, för att derefter utplanteras. Jag tillät mig att i fjol uttala mina betänkligheter mot bestämmande af denna tidsgräns och jag gjorde ett yrkande om förändring härutinnan, ehuru med en viss tvekan, emedan jag ansåg mig icke hafva nog sakkännedom i frågan. Men de betänkligheter jag då uttalade hafva fått ett starkt stöd i de uttalanden, som af vederhörande myndigheter vid universitetet och sakkunnige män blifvit uttalade.

Till Riksdagens kännedom hafva bland dess ledamöter utdelats handlingarne i målet, utgifna på trycket af lärarne vid Upsala universitet. Jag skall icke tillåta mig att uttala något klander öfver att dessa handlingar icke på officiel väg kommit till Riksdagens kännedom, men jag kan icke underlåta att beklaga att dessa handlingar icke förut meddelats Riksdagen, ty om så skett, hade denna fråga säkerligen befunnit sig i annat och bättre skick, än den nu gör. Då det ödas så mycket papper och trycksvärta på mycket oviktigare saker, så tyckes det mig att i en vitalfråga som denna man äfven kunde bestå Riksdagens ledamöter litet papper och trycksvärta; jag tror det skulle hafva varit till stort gagn för frågans behandling.

Jag skall emellertid tillåta mig att läsa upp hvad dessa myndigheter och sakkunnige män yttrat om docentstipendierna och tiden för deras innehafvande. När frågan om adjunkturernas ombildning förekom till behandling vid Upsala universitet, så afhandlades densamma i filosofiska fakulteten den 3 September 1875. Det är naturligt att i en filosofisk fakultet många olika meningar skola göra sig gällande; bland andra uttalades då den åsigt, som sedermera blef consistorii majoris, att "man borde noga tillse att de ordinarie platser, som universitetet redan egde, icke ginge förlorade, enär i deras tillvaro och den utsigt till tidigare befordran, som derpå berodde, den enda säkra borgen funnes för tillgången på erforderliga lärarekrafter. Endast vid universitetet sjelf kunde sådana med säkerhet uppammas. På en ersättning af desamma från elementarläroverken vore i de flesta fall ingen utsigt. Föga mera sannolikhet funnes ock för att den föreslagna anordningen af 1,500 kronors stipendier skulle vara i stånd att locka yngre män af någon förmåga att såsom docenter stanna vid akademien, då i allmänhet läroverken genast erbjöde dem den ekonomiskt vida förmånligare ställning, till hvilken de dock slutligen genom dessa stipendiers ovilkorliga upphörande efter fyra

Ang. ombildning af adjunktstipendierna vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

till sex års förlopp skulle i de flesta fall se sig nödgade att taga sin tillflykt.“

Utaf fem professorer inom den filosofiska fakultetens matematiskt-naturvetenskapliga sektion uttalades detta ännu skarpare. De yttra nemligen: “Ännu ofördelaktigare skulle förhållandet blifva, om, såsom äfven blifvit föreslaget, docentstipendierna skulle blott för en gång bortgifvas, och en innehafvare af sådant efter vissa års förlopp förlora detsamma utan möjlighet att kunna få tiden för detsammans innehafvande förlängd. Unge män skulle då mödgas att lemna universitetet just då de skulle måhända vara mest lämpliga för dess tjänst. Lärarne skulle endast komma att utgöras af å ena sidan åldrande professorer och å den andra af unge docenter. Dock torde de bästa och lämpligaste lärarne vara just de, som hvarken genom sin ungdom stå studenterna allt för nära eller genom allt för framskriden ålder mindre kunna inverka på desamma.“

Dessutom finnas äfven åtskilliga andra uttalanden i samma syfte, men jag anser mig icke vidare böra upptaga Kammarens tid med att uppläsa dem alla. När emellertid frågan kom till consistorium majus beslöts att för frågans utredning tillsätta en komité bestående af fem ledamöter, deraf en från hvardera af de teologiska, juridiska och medicinska fakulteterna och två från den filosofiska. Majoriteten inom denna komité afgaf följande uttalande: “Mot denna utväg“ (d. v. s. anställandet af docentstipendiater) “anse sig emellertid komiterade böra anmärka, att man på detta sätt antingen erhåller de jemförelsevis mer eller mindre omogne till vikarier“ — “om nemligen, såsom det finnes antyddt, regeln skall vara, att ett dylikt förordnande på tre, fyra eller högst fem år icke skall förnyas — eller också — i händelse man finner det nyttigt att en eller flere gånger förnya förordnandet för en person som man funnit duglig, och hvars duglighet väl i allmänhet inom en viss gräns mer och mer förökas — försätter denne i samma ställning, öfver hvilken man så mycket klagat i afseende på adjunkterna, att nemligen hans utveckling icke gör honom tjenlig för någon annan verksamhet än den vid universitetet, der åter i följd af tillfälliga konjunkturer utsigterna kunna vara för honom stängda — samma ställning, endast så mycket sämre som adjunkten dock har en fast plats och en, om ock ringa, dock bestämd aföning, då deremot en dylik stipendiat snart sagdt i hvarje ögonblick kan afdankas utan någon utsigt för framtiden.“

Slutligen sammanfattar komitén sitt utlåtande i följande förslag: “att adjunkturerna efter nuvarande innehafvares afgång ersättas af extra ordinarie professorer, med skyldighet för dessas innehafvare att vid förfall för ordinarie professorerne i vederbörande ämnen sköta dessas tjensteåligganden i hvad angår föreläsningar och examinerande“, således i uppenbar strid mot hvad herr Departementschefen föreslagit, men deremot i öfverensstämmelse med hvad Stats-utskottet ansett sig böra i en mellanmening antyda.

När nu detta ärende förekom till afgörande hos consistorium majus, beslöt denna myndighet med 15 röster mot 7, således med en majoritet af mer än två tredjedelar af de afgifna rösterna, att antaga komiterades förslag, under det att deremot de åsigter som af minoriteten uttalades, åtminstone såvidt jag kunnat fatta, i hufvudsakliga delar öfverensstämde med dem, som af herr Departementschefen uttalats.

Aug. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Då jag nu redogjort för det hufvudsakligaste af de uttalanden, som i frågan föreligga från de akademiska myndigheterna i Upsala, är jag äfven skyldig att nämna, att consistorium majus i ett senare utlåtande, afgifvet år 1876, förklarar sig godkänna principen om dessa stipendiaters anställande för vissa år, men detta godkännande afgafs dock först efter det Konung och Riksdag sammanstående antagit samma princip. För min egen del får jag emellertid säga, att de upplysningar, som sålunda i de af mig återopade handlingar lemnats, i min tanke kastat ett verkliga så bländande ljus öfver hela denna fråga, att de åsigter, som jag i fjor endast med tvekan vågade uttala, numera för mig fått ett synnerligt berättigande, ett berättigande som erhållit ökad stöd deraf att vid frågans behandling inom Första Kammaren i förgår Herr Prokansleren för universitetet i Upsala uttalade sig i enahanda syfte.

För någon tid sedan sammanträffade jag med en akademisk lärare, åt hvilken jag meddelade de betänkligheter, som hos mig uppstått i fråga om lämpligheten af det nu föreliggande förslaget, men han förklarade, att man numera icke hade någon annan utväg öppen för sig, än att bifalla förslaget för att äntligen få den viktiga frågan löst. Då jag vidare begärde hans uttalande angående lämpligheten af de föreslagna bestämmelserna i fråga om docentstipendiaterne, fick jag till svar att dessa bestämmelser utan tvifvel voro alldeles rasande och aldrig skulle kunna tillämpas, men han tillade: "vi ha' ju sex år på oss innan det behöfver komma i fråga att köra bort dem, och till dess skall nog erfarenheten tillräckligt hafva visat nödvändigheten af att förslaget i den delen blir ändradt." Ja, mine Herrar, poeter och vetenskapsmän tillhöra i allmänhet i politiskt hänseende den glada skolan. Man må anse det icke betyda så särdeles mycket, om man antager en organisation, hvars förkastlighet man redan på förhand inser; men vi som icke tillhöra någon af dessa kategorier, vi böra, efter hvad jag tror, låta oss angeläget vara att i sådana saker visa litet mera omsigt och varsamhet. För min del kan jag derföre visserligen icke, efter de uttalanden som i frågan numera föreligga, gifva mitt godkännande af de grunder för ifrågasvarande utbildning, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagna och hvilka sedermera vunnit understöd af Stats-Utskottet; men å andra sidan inser jag äfven omöjligheten af att mot Kongl. Maj:t, mot Stats-Utskottet och mot Första Kammaren kunna åstadkomma något annat resultat. Att nu afslå hela framställningen vore naturligtvis orimligt, sedan anslaget för organisationen blifvit

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

uppfördt på ordinarie stat, men jag har velat till protokollet uttala mina betänkligheter emot den föreslagna anordningen, på samma gång jag tillåter mig uttrycka den förväntan, att denna anordning icke måtte komma att blifva af lång varaktighet. Jag har intet yrkande att framställa.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlsson: Ehuru icke något yrkande blifvit framställt derom, att det af Kongl. Maj:t för innevarande Riksdag framlagda och af Stats-Utskottet tillstyrkta förslag i afsende på utbildning af adjunkturerna vid universitetet måtte af Kammaren ogillas, anser jag det dock för mig vara en skyldighet både emot de framstående talarne, som nyss haft ordet, och emot denna Kammare att i korthet redogöra för de grunder, hvarpå man ansett sig böra bygga det förslag, som nu är föremål för öfverläggning och som blifvit af nämnde talare i deras anföranden klandradt.

Vid hvad som blifvit sagdt i afseende derpå, att det föreliggande förslaget skulle stå i strid med de grunder, som af föregående Riksdag uti ifrågavarande hänseende framställdes, vill jag icke uppehålla mig dels, derföre att Stats-Utskottet, som skrifvit dessa grunder, nu förklarar sig för sin del hafva funnit det framlagda förslaget stå i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dem, dels ock derföre att, äfven om någon skiljaktighet skulle förefinnas, den talare, som trott sig finna den, tillika förklarar sig anse att deruti låge ett företräde. Jag skall icke heller vara vidlyftig i fråga om de handlingar, som af den siste ärade talaren blifvit anförda. Jag anhåller blott, att de ibland Kammarens herrar ledamöter, som hafva tagit kännedom om dessa handlingar — och jag förmodar att de flesta hafva gjort det — ville hafva den godheten att genomläsa dem *i sin helhet* och icke blott ett eller annat enstaka yttrande eller någon viss reservation. Ty det torde vara en känd sak att, då stora frågor äro å bane, fattas icke reservanter, äfvensom att dessa vanligen yttra sig vida utförligare än flertalet. Om I, mine Herrar, viljen hafva den godheten att genomläsa dessa handlingar i sin helhet, skolen I snart finna, att den genomgående tendensen är i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, likasom äfven af sjelfva företalet, som beledsagar dem, framgår att afsigten med deras utgifvande just har varit att visa, det tillräckliga skäl förefinnas för antagandet af ett sådant förslag, som det af Kongl. Maj:t framlagda.

Hvad nu sjelfva grunderna till detta förslag vidkommer, så skulle jag nästan helt och hållet kunna instämma i den förste högt ärade talarens anförande, nemligen att adjunktsinrättningen på sin tid åstadkommit mycket godt, och att hvad man bör göra är att bota de olägenheter och bibehålla de fördelar, som med den varit förenade. Men jag vågar föreställa mig att detta är just hvad som med föreliggande förslag hufvudsakligen är åstadkommet, likasom det äfven varit åsyftadt. En fördel med adjunkterne har nemligen bestått deruti, att de bildat en mellangrad mellan de ordinarie professorerna och docenterna. Detta är bi-

behållet. En annan fördel har varit den, att adjunkturerna vid universitetet fäst vetenskapliga förmågor derigenom att adjunkturerna erbjudit tjänster, hvartill dessa förmågor kunnat aspirera. Dylika tjänster skola äfven enligt det nya förslaget komma att finnas; skilnaden är blott, att de äro flere, bättre lönade och förenade med mera tillfredsställande tjänsteåligganden. Adjunkturenas antal var 21; de nya föreslagna tjänsternas antal skulle blifva 22. Detta är åtminstone ingen förminskning. Vidare hafva adjunkturerna haft den fördelen med sig, att professorerne genom dem erhållit biträde vid undervisningen. Men här börjar jag redan komma in på olägenheterna, emedan denna adjunkternes funktion att biträda vid undervisningen varit förenad med en annan, som varit för densamma hinderlig, nemligen den att nödvändigt och utan all ersättning vikariera vid inträffande förfall för professorerne. Jag vill härvid blott taga ett exempel. Inom den juridiska fakulteten har helt nyligen samme adjunkt måst föreläsa än i nationalekonomi, än uti civilrätt, än uti ett tredje ämne, och detta, oaktadt han sjelf utstakat åt sig ett fjerde ämne, som han egentligen velat göra till föremål för sina föreläsningar. En sådan ovilkorlig vikariatskyldighet kan icke vara fruktbringande för undervisningen. En annan olägenhet med adjunkternes undervisning har visat sig bestå deruti, att den är för inskränkt och icke stått på egen botten. Den har varit för inskränkt derföre att den egt rum endast två timmar i veckan, oaktadt dertill borde hafva varit anslagen åtminstone dubbelt så lång tid, och den har icke stått på egen botten, emedan adjunkterne icke känt sig ega någon särskild gren af vetenskapen att bearbeta, för hvilken de haft att bära ansvaret och för hvilken de inom fakulteten kunnat föra talan. Derigenom hafva de fått något sekundärt och otillfredsställande i hela sin ställning, hvaröfver äfven klander tillräckligt förspotts. Slutligen har den olägenheten funnits, att, då adjunkturerna varit afsedda att vid universitetet fästa unge män med framstående anlag, någon rörlighet i detta hänseende icke egt rum, utan en adjunkt kunnat åldras på sin plats och tillika stängt vägen för yngre uppväxande förmågor. Några anslag, genom hvilka dessa förmågor skulle kunnat fästas vid universitetet, hafva icke funnits, ty de nuvarande docentstipendierna äro alltför obetydliga. Utom allt detta är att fästa uppmärksamheten vid en omständighet, som af dem, hvilka ogilla den föreslagna omorganisationen, vanligtvis lemnas alldeles ur sigte, ehuru den är af väsentlig betydelse, nemligen den, att en förändring egt rum i fråga om sjelfva sättet för aflöningen vid universitetet, hvarigenom denna hädanefter, i likhet med hvad vid embetsverken är förhållandet, utgår i fast lön och tjänstgöringspenningar. Förut voro adjunkterne skyldiga att utan ersättning vikariera för professorerne, så länge de dertill förordnades. Att på detta sätt vara skyldig att för intet tjänstgöra för en annan, är emellertid en grundsats, som nu mera blifvit öfvergifven; man har ansett, att hvarje tjänst bör svara för sig samt att man icke kan underhålla en tjänsteman,

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitet. (Forts.)

endast för att han skall vara till hands att vid inträffade förfall träda i stället för en annan.

Detta behöfves icke heller numera, ty när tjänstgöringspenningar finnas att tillgå till så betydliga belopp, som nu verkligen är förhållandet, så fattas icke tillfälle att välja mellan flera akademiska lärare, som äro hågade inträda i de ordinarie professorernes ställe. Den förste ärade talaren har prisat Stats-Utskottet derföre, att det insett detta, och jag kan kan för min del icke heller annat än vara Utskottet erkänsam för att det delat denna åsigt. Saken var också till den grad enkel, att någon tvekan icke gerna kunde uppstå. Ordnandet af densamma i hvarje enskildt fall lærer väl för öfrigt vara en administrativ angelägenhet, hvars vårdnad bör i mån af behof tillkomma styrelsen. Hvad som främst af allt måste bibehållas i sigte är den omständigheten, att de olika vetenskapsgränarne hitintills hos oss varit för svagt representerade, föga bearbetade och att de ordinarie professorernes antal varit alltför ringa för att de skulle kunna utan stor svårighet följa med den stora utveckling, som vetenskaperna i alla särskilda områden under senare tider vunnit. Häraf har blifvit en nödvändig följd att man måste öka lärarekrafterna och Kongl. Maj:t har sökt göra detta utan att dervid skulle behöfva tillskjutas de stora kostnader, som för inrättande af ordinarie professioner till erforderligt antal vore behöfliga. Jag frågar då, om det icke är lämpligare att, då man *kan* fylla det förefintliga behofvet genom att med en mindre kostnad eller rättare utan all ny kostnad inrätta extra ordinarie professioner, vidtaga en sådan åtgärd, än att öka de ordinarie professorernes antal, innan sådant ännu visat sig oundgängligen nödvändigt. Så t. ex. har inom den juridiska fakulteten i Upsala en extra ordinarie professor anstälts för lagstiftningen om brott och straff, hvilken vetenskap derigenom för första gången fått en egen representant. Sammalunda är förhållandet med nationalekonomien, detta ämne, som så väsentligt ingriper i hvarje lands ekonomiska hushållning och som hittills saknat egen målsman vid våra universitet. Likaledes har det med afseende å den geologiska undervisningen vid Lunds universitet i lång tid varit ett önskningsmål att få en särskild profession för undervisning i geologi. Nu har detta önskningsmål blifvit uppfyllt, derigenom att för i fråga varande undervisningsgrenen en extra ordinarie professor anstälts, hvilken odeladt kan åt densamma egna sina krafter. Allt detta har skett utan den kostnad som inrättandet af ordinarie professioner för nyssnämnda undervisningsämnen skulle hafva medfört.

Vidare tillkommer ännu en omständighet att taga i betraktande, nemligen vigten af att icke allenast vid universiteten binda framstående förmågor, utan äfven tillförse dessa förmågor sådan utbildning, som för ett kraftigt ingripande i det vetenskapliga arbetet erfordras. I detta hänseende hafva de nuvarande adjunktsbefattningarne af orsaker, för hvilka jag redan redogjort, endast svagt kunnat uppfylla sin bestämelse. Det kan svårigen hända, att de extra ordinarie professionernas vetenskapliga verksamhet

aftynar, såsom fallet understundom, enligt konsistoriernas yttranden, varit med adjunkturernas.

Om nu hvarterdera af de svenska universiteten kunde i stället för trettio professorer hädanefter framvisa ett antal af mer än femtio, hvilka hvar för sig bearbetade olika vetenskapsgrenar, spreda resultaten af dessa arbeten inom landet och meddelade dem åt sina lärjungar, skulle icke detta vara ett framsteg? Ett sådant framsteg är för öfrigt alldeles nödvändigt samt framför allt annat egnadt att ställa oss i jembredd med våra grannländer, hvilkas lärosäten redan för länge sedan nått denna grad af utveckling. Skulle nu en sådan anordning vara förenad med några uppoffringar, och i sådan händelse hvori skulle de bestå? Jo! säger man, till en början den afskaffade skyldigheten att gratis vikariera. Jag tror att detta inkast redan är besvaradt. Det är en farhåga, som sammanhänger med den gamla inrättningen, vid hvilken man håller fast, men som till följd af nyare anordningar är helt och hållet ogrundad. Kanslersemetet har för öfrigt föreslagit, att, äfven om adjunkturerna bibehölles, deras innehafvare skulle befrias från vikarieskyldigheten.

Ang. ombildning af adjunktinrättningen vid universiteten.
(Forts.)

Vidare skulle dessa uppoffringar bestå deri, att de ordinarie platsernas antal förminskades. Kanslersemetet, hvars utlåtande blifvit citeradt, uttalar betänkligheter emot den föreslagna ombildningens genomförande, så vida icke nya ordinarie tjänster inrättades i stället för adjunkturerna. Men då nu detta iakttagits, kan icke heller härutinnan någon uppoffring finnas för handen, helst såsom känt är, de nya ordinarie tjänster, hvilka föreslagits i adjunkturernas ställe, blifva dels flere till antalet och dels för deras innehafvare i alla afseenden förmånligare.

Vidare har man i fråga om de yngre lärarnes eller docenternas ställning, efter det nya förslaget anmärkt, att den samma komme att blifva mycket ofördelaktig och att dessa unga män skulle till följd deraf att stipendiernas antal vore för ringa, tvingas att öfvergifva den akademiska banan. Jag skall till bemötande af denna anmärkning endast bedja att få erinra om de faktiska förhållandena. Upsala universitet har för närvarande 12 docentstipendier åt sig anslagna, af hvilka halfva antalet uppgå hvar och ett till belopp af 1,000 kronor och den återstående hälften till belopp af 750 kronor. Enligt det nya förslaget skulle vid samma universitet komma att inrättas tio fasta docentstipendier hvar och ett till belopp af 1,500 kronor. Men härtill kommer något, som man har mycken benägenhet att förbise, nemligen blifvande öfverskott å de befintliga anslagen, hvilka öfverskott kunna användas till *vörliga* stipendier. Förmodligen kommer på detta sätt stipendiernas antal att ökas med ytterligare 4 å 5, och således att uppgå till 15 i stället för nu befintliga 12.

Om detta kan kallas en förminskning hemställer jag till hvar och en att bedöma. Ser man åter på *beloppet* af de medel, som således komma de yngre lärarne till godo, blifver förbättringen ännu betydligare; ty under det att sammanlagda beloppet af docentstipendierna förut utgjort 10,500 kronor, skulle detsamma

Ang. ombild-
ning af
adjunkts-
inrättningen
vid universi-
teten.
(Forts.)

efter det nya förslaget komma att uppgå till vid pass 21,000 kronor — således dubbla beloppet mot hvad som nu i understöd tillfaller de yngre lärarne. Jag kan härutaf ej draga annan slutsats, än att en förbättring i dessa yngre lärares vilkor med det nya förslaget kommer att inträda.

Hvad nu beträffar den omständigheten, att dessa stipendier skulle innehafvas i tre år och derefter endast en förlängning på ytterligare högst 3 år ifrågakomma, så är detta grundadt på de akademiska myndigheternas förslag, att en viss begränsad tid för docentstipendiernas åtnjutande skulle utsättas; och deruti hafva de fleste instämt. I sjelfva verket torde det äfven ligga i sjelfva naturen af stipendier, att de endast en begränsad tid innehafvas, ty skulle en sådan begränsning icke finnas, blefve stipendierna ingenting annat än en vanlig lön och man vore då åter inne uti det fel, som vidlåder adjunkturerna. Nu säger man, att det skulle innebära en förlust för vetenskapen, att efter dessa 6 års förlopp öfvergifva den unge mannen, som utmärkt sig just under det han innehåft stipendiet. Jag ber dervid få anmärka, att ettdera måste hafva inträffat: antingen har stipendiaten visat sig framstående i gåfvor och verksamhet — och i detta fall öppnar sig för honom en utsigt, som förut icke funnits, nemligen att erhålla en personlig profession, då det är otvifvelaktigt att styrelsen träder emellan och sörjer för honom på samma sätt, som vid denna riksdag skett med en framstående vetenskapsman vid Karolinska institutet, hvilket förslag jag hoppas att Riksdagen skall bifalla likasom Stats-Utskottet redan tillstyrkt detsamma — eller ock inträffar det andra fallet, att han visserligen visat sig duglig, men icke ovilkorligen så framstående, att han bör fortfarande fästas vid akademien såsom lärare. I sådan händelse har han förut förlorat de år, han tillbragt vid universitetet, om han sedermera ingått i elementarläroverkens tjänst; nu öppnar sig för honom en ny utsigt genom tjänsteårsberäkningen. Jag frågar: är nu de yngre lärarnes ställning försämrad? För min del, vågar jag tro, att en betydlig fördel ligger deruti, att efter dessa år, tillbragta vid universitetet, kunna inträda i elementarläroverkens tjänst, i högre lönegrad och med samma förmåner, som om arbetet blifvit derstädes fullgjordt under alla de förflutna åren. Att öka docentstipendierna till lika antal med professorernes, eller 50, har ingen påyrkat. De som ansett, att deras antal borde blifva lika med de ordinarie professorerne, hafva varit de, som icke vilja hafva några fasta extra ordinarie professorsplatser och sålunda vilja framkalla den försämring af det nu varande förhållandet, som Kanslers-embetet ansett framför allt böra undvikas. Det är klart, att då sådana platser finnas till ett antal af 18 ordinarie och 4 andra, eller tillsammans 22, behof af en docentstipendiat icke kan förefinnas för hvarje ordinarie professor. Men när till dessa 22 platser komma 15 docentstipendier, utgör detta en ganska vacker representation för de olika vetenskapsgrenarne, vackrare än vid något annat universitet; ty hvarken vid våra grannländers, Norges och Danmarks, eller vid något annat utländskt universitet, finnes,

mig veterligen, en så vacker inrättning, som dessa docentstipendier, tillräckliga att trygga den unge vetenskapsmannen för ekonomiska bekymmer och sätta honom i stånd att fortsätta sina studier, samt således tillika afsedda att åstadkomma en plantskola för vidare utbildning af hoppgifvande unge studerande.

De, som nu ömna — och detta med rätta — för innehafvarne af dessa stipendier och som derföre vilja att de skola få behålla dem mera än 6 år, se emellertid icke på en annan, *efter dem* uppstigande generation af blifvande yngre lärare, för hvilka de förre, om de längre tid stanna kvar vid universitetet, stänga vägen. Denna generation har ingen målsman och kan naturligen icke själf bevaka sina intressen; men dessa få icke derföre lemnas ur sigte. Detta är just skälet, hvarföre tiden för åtnjutandet af dessa stipendier blifvit begränsad. Denna unga institution, nu först grundlagd, skall, såsom jag hoppas, vidare utveckla sig och bära goda frukter.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid, utan vill blott, med anledning af hvad man yttrat derom, att det hade varit bättre och fullständigare att på en gång framlägga alla universitetets behof, anmärka två saker, det ena att sådant är omöjligt; intet universitet, hvarken i vårt eller något annat land, kan på en gång framställa alla sina behof för en längre framtid. Sådant strider mot vetenskapens natur af en oupphörlig och oberäknelig utveckling. Det andra är, att om ett sådant förslag aldrig varit fråga. Här har aldrig varit fråga om annat, än en *ombildning af adjunktinrättningen*. Intet yttrande vid föregående riksdag föranleder till något annat. En sådan har nu föreslagits, och detta förslag går ut på att ersätta den organisation, som förut funnits, som genomgått flera skeden och som nu står på den ståndpunkt, jag beskrifvit, att, säger jag, ersätta denna organisation med en annan. Men det har aldrig varit meningen att framkomma med förslag till någon derutöfver gående fullständig organisation.

För min del undrar jag icke på att äldre akademiska lärare, vana vid de gamla förhållandena, hysa vissa farhågor i fråga om ändamålsenligheten af den föreslagna omorganisationen. Jag klandrar dem ej derför, utan fast hellre högaktar jag dem och respekterar deras skäl. Men jag är fast öfvertygad derom, att erfarenheten en gång skall vederlägga dem.

För öfrigt är frågan om ordnandet af en vetenskaplig institution af *den* beskaffenhet, att jag vågar säga, det ingen skulle kunna framlägga ett förslag dertill så fullkomligt att alla, som deraf berördes, skulle blifva fullkomligt nöjde. Ty det är klart, att en vetenskapsman alltid skall hafva *någon* anmärkning att göra mot ett sådant förslag, i hvad det afser det område inom hvilket denne vetenskapsman har sitt arbete och vid hvilket han derföre fäster sitt intresse.

Då man nu i den nya planen sökt bibehålla det väsentlig af det goda, som i den nu varande institutionen finnes, och tillik sökt att vidare utveckla dessa fördelar samt att, framför allt,

Ang. ombildning af adjunktinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombild-
ning af
adjunkts-
inrättningen
vid universi-
teten.
(Forts.)

bereda en kraftigare stam af arbetare i vetenskapens tjänst och ett fullständigare målsmanskap för det vetenskapliga arbetet i vårt land, så hoppas jag att denna plan skall finnas förtjent af Riksdagens bifall; och hyser den förhoppning, att denna Kammare skall till densammas genomförande lemna sitt samtycke.

Herr Ehrenborg: Jag ämnar icke under synnerligen många minuter taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, sedan så mycket redan talats i denna fråga och i synnerhet sedan vi fått höra Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet afgifva den förklaring, att förevarande reformförslag icke vore att betrakta såsom slutändamål, utan endast såsom ett öfvergångsförslag. Sedan Riksdagen redan i fjor så godt som afgjort saken, och denna Kammare nu redan bifallit första momentet samt Första Kammaren godkänt samtliga momenten, så är det alldeles gifvet, att här icke återstår något annat, än att bifalla förslaget i dess helhet.

Då under diskussionen i förgår framställdes ett yrkande om att ställa ifrågavarande anslag på extra stat, så begärde jag verkligen i anledning deraf än en gång ordet, ehuru detta skedde med låg röst och under så starkt sorl i Kammaren, att min begäran icke blef hörd. Att så skedde, kan numera vara likgiltigt, då det visade sig, att den åsigt jag ville förfäktat blef den segrande, ity att nämnda förslag inom Kammaren icke vann något afseende. Jag har emellertid velat till besvarande upptaga ett par yttranden, som då fälldes; det ena afsåg den frivilliga offentliga opinionsyttring, som egt rum från den yngre lärarepersonalen vid ett af rikets universitet, nemligen det i Upsala. Jag tror nemligen, att, då man nu har att till protokollet uttala allvarliga önskningsmål i afseende på denna frågas framtida utveckling och fulländning, det också är af vigt att till sina rätta dimensioner reducera de från det ena universitetets yngre lärare för reformen inom den nu uppgjorda begränsning afgifna opinionsyttringar. Sådan opinionsyttring har endast afgifvits från universitetet i Upsala, och och äfven derifrån icke enhälligt, men deremot icke alls från Lunds universitet, och jag tror mig kunna förvissa Herrarne derom, att denna tystnad, som från universitetet i Lund iakttagits, icke är att betrakta såsom ett tyst instämmande i den från Upsala uttalade opinionen, utan att fastmera ett ganska starkt missnöje i Lund eger rum. Men ej heller *emot* reformen har man derifrån kunnat opinera, eftersom man gillar dess hufvudrigtning; och lika fåfängt hade varit, att för närvarande begära ändring eller utsträckning, då begränsningarne af Riksdagen i fjor bestämts och af Kongl. Maj:t accepterats; så torde tystnaden från Lund böra förklaras.

Med detsamma torde tillåtas mig i förbigående besvara ett vid samma tillfälle fäldt yttrande af Herr Jöns Pehrsson, som numera tyckes hafva ej så litet gehör inom Kammaren. Han anmärkte nemligen mot mig och en annan ledamot, att våra anföranden i frågan gingo i den rigtningen, att vi slutligen bort komma till att yrka afslag, men att jag åtminstone ej vågat göra

det, derföre att förslaget utgått från Kongl. Maj:t. Häremot vill jag erinra, att jag, hvad sjelfva saken angår, icke *velat* afslå under annan förutsättning, än att förslaget vore att betrakta såsom ett *slutändamål*, men att, om man, såsom Herr Ecklesiastikministern i dag bekräftat, finge betrakta det såsom ett öfvergångsförslag, förhållandet blefve ett annat. Och hvad beträffar den mot mig *personligen* rigtade anmärkning, att jag ej vågat yrka afslag, emedan förslaget väckts af Kongl. Maj:t, så skulle jag, om jag ansåge det nödigt, hvilket jag dock icke gör, kunna ur diskussionsprotokollen för förflutna riksdagar visa Herr Jöns Pehrsson exempel på motsatsen. Men ännu mer kan Herr Jöns Pehrsson lita på att, om i framtiden det parlamentariska styrelsesättet än vidare kommer att befästas och möjligen leda derhän, att Herr Jöns Pehrsson sjelf blefve kallad att såsom departementschef intaga en plats i Konungens råd och i sådan egenskap komma att för Riksdagen framlägga Kongl. propositioner, jag då, derest jag fortfarande åtnjöte förtroendet att vara ledamot af denna Kammare, skulle anse mig nödgad att yrka afslag å mer än *en* Kongl. proposition.

*Ang. ombildning af adjunkt-
inrättningen vid universitetet.
(Forts.)*

Herr Thomasson: Äfven jag tror mig kunna och till och med böra förklara, att vid det sydsvenska universitetet föreliggande förslag ingalunda helsats med oblandad tillfredsställelse; och att, om man der sådant oaktadt med en viss resignation motser förslaget antagande af Riksdagen, detta kommer sig deraf, att man anser snart sagdt hvilken fast organisation som helst vara att föredraga framför det ovisshetstillstånd, som för närvarande eger rum.

De brister, som vidlåda detta, kanske något brådmogna förslag, äro också så i ögonen fallande, att de måste äfven af en icke fackman bemärkas. Dessa professorer, som man hädanefter får, alla ordinarie embetsmän med sjelfständig verksamhet, underkastade samma kompetensvilkor och åtminstone i det väsentligaste samma skyldigheter, men likväl aflönade, somlige med 6,000 kronor, andre deremot med endast 4,000 till 4,500 kronor; den betydliga minskningen i de ordinarie lärareplatsernas antal, ehuru vetenskaperna ständigt förgrena sig i nya discipliner, som fordra hvar för sig sin egen målsman; det otillräckliga sätt, hvarpå man sört för vikarier åt de ordinarie lärarne i händelse af förhinder och för efterträdare åt dem när de afgå; den besynnerliga bestämmelsen, att sådana docenter, som erhållit stipendium, skola åtnjuta tjänsteårsberäkning vid elementarläroverken, men lönlöse docenter deremot icke, oaktadt desse med de förre dela undervisnings- och vikariatskyldighet; den fullständiga frånvaron af alla bestämmelser om sättet för reformens genomförande; den orättvisa eller obillighet, som onekligen drabbar de nuvarande adjunkter, hvilkas platser icke komma att ersättas med extra ordinarie professorer, ity att dessa adjunkter få stå kvar i sin mer underordnade, osjelfständiga ställning och dermed förenade sämre löner, under det att deras yngre, kanske mindre meriterade kamrater, hvilkas platser skola utbytas mot e. o. professorer, förmodligen

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

genast uppflyttas till dessa högre tjänster samt också få vida bättre lön, i mån som tillgångar blifva disponibla — detta och mycket mera som i tal och skrift och nu senast under diskussionen blifvit mot förslaget anmärkt, har hos mig väckt allvarsamma betänkligheter mot detsamma, betänkligheter, som icke blifvit häfda af den förklaring, som Herr Ecklesiastikministern nyss afgaf. Men då jag, såsom icke sakkunnig, icke vågar förneka, att de brister, som vidlåda förslaget, ju möjligen kunna afhjelpas utan att sjelfva grunden rubbas, och då jag icke vill dela ansvaret för ett längre fortsatt provisorium, vill icke heller jag motsätta mig förslagets antagande. Jag kan dock, utan att vara spåman, med mycken bestämdhet profetera, att Riksdagen får hålla sig beredd, och det inom en mycket nära liggande framtid, på betydligt ökade anslag till löner åt universitetslärare, såvida icke med här ifrågasatta organisation den högre bildningen och dermed bildningen öfver hufvud i vårt land skall sjunka under sin nuvarande nivå, i stället att höja sig och gå framåt.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Rydin: Jag skall ej länge upptaga Kammarens tid. Jag ber endast att få säga några ord med anledning af min ärade väns och länskamrats yttrande i denna fråga.

Han, som sjelf alltid är en idkare af det glada skämtet, påstod nemligen, att det i allmänhet icke ginge så särdeles noga till då vetenskapsmän och poeter skulle yttra sig i ett ämne, i det desse, som tillhörde den glada skolan, helt hastigt och lustigt bestämde sin öfvertygelse, samt att man därför, då frågan gälde att fatta beslut om ett af dem framställt förslag, borde dessförinnan taga detsamma i allvarligt öfvervägande. Jag vill med anledning här af fråga Herrarne, som utan tvifvel tagit del af det föreliggande betänkandet, huruvida detta är ett så gladt opus och vittnar om en så lättsinnig behandling, som kan anses af den ärade talarens yttrande framgå, eller om det icke snarare visar, att hvar och en, som med frågans utredning haft något att skaffa, sökt göra klart för sig hvad som i detta afseende vore med universitetets bästa förenligt. Jag har blott velat säga detta emot den uppfattning, som måhända gjort sig gällande med anledning af den ärade talarens ofvan berörda yttrande.

Såsom bevis på huru svårt det är att få en fullständig inblick i denna fråga, kan jag anföra den omständigheten, att här under diskussionen gjorts anmärkning mot Herr Ecklesiastikministern för det han icke yttrat sig om hvad som i Stats-Utskottets betänkande framhållits angående skyldigheten för de extra-ordinarie professorerna att framför docenterna vikariera för de ordinarie professorerna. Att det är svårt att få en sådan inblick i frågan, finner jag deraf att denna anmärkning var alldeles obefogad af det skäl, att Herr Ecklesiastikministern icke behöft yttra sig om vikarieringsskyldigheten, enär bestämda föreskrifter derom finnas uti Kongl. Maj:ts förnyade nådiga statuter för universitetet i Upsala och Lund af den 10 Januari 1876. Det heter nemligen i

127 § att, om professorsembete är ledigt eller professor är af laga förfall hindrad att hålla föreläsningar, skall till dessas bestridande förordnas en skicklig akademisk lärare. Vidare stadgas uti 139 §, att "extra ordinarie professorer och adjunkter åligger att, när behof deraf göres, i examensskyldigheten deltaga". Och i den del af statuterna, som handlar om fakulteterna, står det föreskrifvet att undervisningen skall genom ordinarie lärare bestridas.

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Herr Jöns Pehrsson: Jag hade visst icke väntat, att jag skulle blifva på visst sätt nödgad att uppträda äfven i dag i denna lärda fråga, men då en talare, Herr Ehrenborg, funnit för godt att bemöta mitt förra yttrande med hän eller skämt, hvilket-dera lemnar jag åt Herrarne att afgöra, ber jag att med anledning deraf få yttra några ord.

Herr Ehrenborg uttalade hänfullt den förutsättningen, att jag skulle kunna komma att i en framtid blifva statsråd. Lyckan är emellertid den, att våra grundlagar befria mig och mina likar från att komma i ett sådant elände. Det är illa nog, att grundlagen tillåter mig och liktänkande att, dumma och enfaldiga, qvarstå så lång tid inom Riksdagen. Herr Ehrenborg lofvade att motsätta sig allt hvad som komme från mig, om än saken vore aldrig så god. Jag vet nog, att den ärade talaren och flera andra med honom liktänkande kunna motsätta sig en god sak, äfven då den kommer från den plats, jag nu innehar; men säkert är dock att, om jag egde den öfverblick i denna fråga som Herr Ehrenborg och de, hvilka här hållit timala långa tal med anmärkningar mot det föreliggande förslaget, skulle jag väl ock å detsamma yrkat afslag. Kanske veta icke dessa Herrar något bättre att sätta i stället. Jag vet det ännu mindre, men mitt sunda förnuft säger mig dock, att hela affären är endast en namnförändring, som dock medför ökade utgifter, hvilka enligt sakens natur komma att i framtiden ytterligare förstoras. För närvarande har jag icke annat att säga. Det hän, hvarmed Herr Ehrenborg bemött mig, må stå för hans räkning i protokollet.

Herr Casparsson: Jag tror, att den ärade representanten från Upsala i ganska väsentlig mån missförstått mitt senaste yttrande. Jag har på intet sätt underkänt den noggranna och sorgfälliga behandling, de akademiska myndigheterna egnat frågan; tvärtom egnade jag densamma det största erkännande; ja jag nästan går så långt, att jag anser, att dessa myndigheter egnat frågan en sorgfälligare behandling, än föredragande departementschefen gjort. Mitt yttrande får icke och kan icke innefatta någon antydning derom, att jag skulle anse, att de akademiska myndigheterna icke i detta fall gjort hvad på dem ankommer, utan yttrandet afsåg endast ett uttalande af en enskild akademisk lärare, att enligt hans förmenande förslaget icke vore utförbart och att dess bestämmelser måste inom kort tid ändras, men att han det oaktadt ansåg, att förslaget borde bifallas. Det var detta jag ansåg för en politik, tillhörande den glada skolan.

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Det är endast mot representantens från Upsala förenämnda uppfattning jag velat på det bestämdaste reservera mig.

Herr Treffenberg: Jag har varit mycket tveksam, huruvida jag borde uppträda i denna fråga, emedan jag icke eger någon sådan sakkännedom, att jag kan beherska sjelfva hufvudfrågan eller, med andra ord, emedan jag icke förstår att bedöma huruledes adjunkts- och docentstipendiat-institutionerna böra ombildas för att befordra det vetenskapliga lifvets och undervisningsväsendets utveckling vid universiteten. Lösningen af denna uppgift är svår i och för sig sjelf och blifver ännu svårare derigenom, att man vid försöket att ordna frågan har att hålla sig inom den af Riksdagen angifna begränsade kostnadssumma.

Men utom detta frågans materiela område finnes äfven ett annat formelt, och på detta vågar jag röra mig med större frimodighet, hvarförutom jag fått en särskild anledning att beträda detta senare område genom herr Departementschefens uppträdande i denna fråga, då nemligen herr Departementschefen här uttryckligen förklarar, att det nu af Kongl. Maj:t framlagda förslaget skulle stå i väsentlig öfverensstämmelse med de förut af Riksdagen godkända grunderna. Mitt förmenande är deremot att, om Riksdagen eller denna Kammare skulle göra sig föreställningen, att verkligen en sådan öfverensstämmelse eger rum, så skulle den göra sig skyldig till ett stort sjelfbedrägeri.

Detta har framhållits och utvecklats af åtskilliga talare före mig, men jag skall icke desto mindre söka att i några få hufvuddrag angifva, hvori de väsentligaste divergenserna ligga. Riksdagen hade uttryckligen förklarar, "att i stället för nu bestående adjunkturer borde inrättas nya fasta professorsplatser utöfver nu befintliga "i de ämnen, der sådana för undervisningens upprätthållande samt för obligatoriska examinas förrättande vore af nöden." Märk, mine Herrar, "obligatoriska examinas förrättande", och här är dock fråga om inrättandet af icke mindre än 34 nya professors-platser, utan att examineringskyldigheten är förenad med någon af dem. Jag frågar om detta är öfverensstämmande med Riksdagens mening?

Vidare vet man, att Riksdagen hade uttryckt den åsigt, att de väsentligaste olägenheterna med adjunktsinstitutionen voré dels de otillräckliga inkomsterna dels den osjelfständiga ställningen, som adjunkterne intogo i följd af deras skyldighet att vikariera för den ordinarie professorn. Nu frågas: kvarstår denna ovilkorliga skyldighet enligt Kongl. Maj:ts förslag, eller icke? Den kvarstår icke, om dermed menas att, i händelse af förfall för den ordinarie professorn, adjunkten ovilkorligen skall vikariera, men så till vida kommer den dock att fortfara, såsom ovilkorlig, att en extra ordinarie professor, vare sig han vill eller ej, *måste* vikariera, om sådant af vederbörande honom ålägges, och jag tillägger, att jag icke kan förstå annat än att sådant vikarierande, i stället för att, såsom i Kongl. förslaget är åsyftadt, blifva ett undantag, måste blifva regel. Ty i fall det skulle finnas en docent, som

möjligen skulle vilja uppträda täflande om vikariat med extra ordinarie professorn, synes mig att vederbörande knappt kunde undgå att lemna detta uppdrag åt extra ordinarie professorn, enär denne annars skulle beröfvas både sitt anseende hos studenteorpsen och äfven inkomster, emedan, såsom vi finna, den vikarierande är berättigad till den ordinarie professors tjänstgöringspenningar. De extra ordinarie professorerna måste sålunda antingen komma att blifva vikarierande i regeln, i strid med Riksdagens syfte, enär Riksdagen ju ansett denna skyldighet såsom en väsentlig olägenhet för den nuvarande adjunktsinstitutionen.

Ang. ombildning af adjunktsinstitutionen vid universitetet.
(Forts.)

Om man vidare fäster sig vid aflöningen, så vågar jag påstå att äfven i det fallet är Kongl. Maj:ts förslag stridande mot de åsikter, som uttalats af Riksdagen, väl icke i denna fråga, men i en mycket närbeslägtad, nemligen frågan om aflöningen för ordinarie professorer. När denna fråga under förra riksdagen förevar till behandling, uttalade Riksdagen den åsigt, att det "i flera hänseenden vore olämpligt," att professorslönerna voro olika. Icke dess mindre går Kongl. Maj:ts förslag ut derpå, att lönerna för de extra ordinarie professorerna skola blifva olika, nemligen för vissa af dem 4,000 kronor, för andra åter 4,500 kronor.

Vidare ansåg Riksdagen, då de ordinarie professorslönerna under förra riksdagen reglerades, att de borde höjas från deras dåvarande belopp 4,500 kronor till 6,000 kronor, emedan professorernas aflöning då ansågs otillräcklig, men det oaktadt är det förevarande otillräckliga aflöningsbeloppet föreslaget såsom maximum för de nya professorslönerna. Vi se således, att icke heller i detta afseende det Kongl. förslaget öfverensstämmer med Riksdagens åsigt.

Äfven i ett annat hänseende är förslaget afvikande från Riksdagens mening, nemligen deri att man vid den nya organisationen skulle hålla sig inom befintliga tillgångar, men Herr Jöns Pehrson anmärkte i förrgår riktigt, att detta vore omöjligt, emedan förslaget förutsätter ålderstillägg, som icke kunna bestridas med dessa tillgångar.

Således är det icke mindre än i fem olika hänseenden, som förslaget skiljer sig från de af Riksdagen uttalade grunder för undervisningsväsendets ordnande vid universitetet; och jag hemställer åt Herrarne sjelfve, om dessa afvikelser kunna anses oväsentliga.

Jag nämnde, att jag icke är en kompetent domare i hufvudfrågan eller att jag icke förstod, huruledes adjunktsinstitutionen och docentstipendierna böra ombildas, men det hindrar mig icke att antyda min farhåga i en viktig punkt. Det är nemligen i fråga om den betänkliga ställning dessa nya extra ordinarie professorer komma att intaga. Adjunkturen borde ju afskaffas, därför att innehafvarne af dessa befattningar hafva otillräckliga löner och en osjelfständig ställning, med hänsyn till deras vikariats-skyldighet. Huru blifver nu förhållandet med dessa extra ordinarie professorer? Lönerna äro otillräckliga, och man synes allmänt erkänna att de måste höjas. Huru är det med vikariatskyl-

Äng. ombild-
ning af
adjunkts-
inrättningen
vid universi-
teten.
(Forts.)

digheten? Den kvarstår väl icke på papperet, men kommer att egra rum i verkligheten, och dermed skulle ju en god del af den berisade sjelfständigheten att förvinna. Men otillräckliga inkomster, hvad leda de till? Jo till att desse lärare ovilkorligen måste komma att tyngas af näringsbekymmer, så att de, för att afhjelpa dessa, måste förskaffa sig andra, för deras egentliga verksamhet främmande inkomstkällor, hvarigenom tjensten naturligtvis måste komma att lida. Man må väl då betvifva, huruvida under dessa omständigheter den föreslagna förändringen skall kunna komma att medföra det resultat, som af Herr Departementschefen framhölls, då han nemligen yttrade, att man med inrättandet af dessa professorer skulle åstadkomma ett "kraftigt ingripande till vetenskapernas befrämjande." Jag befarar deremot att dessa 34 extra ordinarie professorer, utan examensskyldighet, men med otillräckliga inkomster och hvarjehanda näringsbestyr, icke skola förmå utöfva något väsentligt inflytande på det vetenskapliga lifvets utveckling vid akademierna, och det blir då en klen tröst att hafva utbytt den gamla häfdvunna benämningen "adjunkter" mot den högtidligare af "extra ordinarie professorer." Jag påminner mig härvid en berättelse, den jag hörde i Upsala, om gamle professor Göran Wahlenberg. Då det nemligen vid något tillfälle blef fråga om promotionshögtidligbeternas afskaffande, säges Wahlenberg, konservativ i allt liksom jag, hafva yttrat: "Jag kan icke gå in på det förslaget; den der grannlåten behöfs nog för att förgylila våra nuvarande kandidater utan kunskaper och utan pengar, men med fästmör och med paletåer." Jag fruktar att någonting liknande kan komma att sägas om dessa extra ordinarie professorer, hvilka till följd af näringsomsorger icke kunna uteslutande egna sig åt vetenskapen och följa med dess utveckling, och därför skola förlora allt inflytande på den studerande ungdomen, och att denna icke känner sig manad att begagna sig af deras handledning; och kanske skall man då en gång få skäl att om dessa extra ordinarie professorer säga ungefär som Wahlenberg om kandidaterna: utan kunskaper och utan penningar, men med tomma föreläsningssalar och granna titlar.

Jag bör, innan jag slutar, med några ord bemöta hvad Herr Departementschefen för en stund sedan yttrade derom, att det vore omöjligt att åstadkomma en fullständig organisation af undervisningsväsendet vid universiteten af det skäl, att det vetenskapliga lifvet befunne sig i en fortgående ständigt stark utveckling. Ja, detta är ju alldeles riktigt såsom allmän sats. Men det hindrar väl icke uppgörandet af ett fullständigt förslag till afhjelpande af de behof, som *redan* i det afseendet förefinnas. Jag kan således icke förstå hvad Herr Departementschefen med detta yttrande egentligen åsyftade.

Jag har ansett mig böra yttra detta, emedan frågan är af så stor vikt, och emedan jag fruktar, att, om den nu icke löses, den snart skall återkomma. Jag kan därför icke heller förstå Herr Casparssons ståndpunkt, som, fastän han erkände, att den föreslagna organisationen icke kan påräkna någon varaktighet, ändock

förklarade att det vore "orimligt" att nu söka åstadkomma någon ändring i Utskottets förslag. Jag erkänner visserligen, att det är föga sannolikt, att något sådant skall lyckas, då man känner, att Utskottets förslag redan gått igenom i Första Kammaren och att så betydande personer, som der uppträdt i frågan, icke ansett sig kunna våga yrka någon ändring i detta förslag, och jag anser vid sådant förhållande det vanskligt att hysa en tanke på att här söka åstadkomma någon ändring. Men är man, såsom Herr Casparsson och jag, af den åsigten, att detta blott är ett öfvergångsförslag, som efter hand skall medföra betydligt ökade kostnader — hvarför också anledningen till de bifallsrop, hvarmed Herr Departementschefens yttrande nyss helsades, är för mig obegriplig — är man, säger jag, af den åsigten, kan det åtminstone löna mödan att känna sig före, huruvida någon skulle vara sinnad att framställa ett yrkande i syfte af ändring i Utskottets förslag; jag skall därför, ehuru jag, som sagdt är, icke begriper huru saken skulle ordnas och således icke sjelf vågar göra något yrkande, likväl tillåta mig att uppläsa ett förslag, till den kraft och verkan det kan hafva, öfverlemnande åt Herrarne att sjelfve bedöma, huruvida detta förslag förtjenar vidare bearbetning. Förslaget skulle då lyda ungefär så här: "Att Riksdagen måtte uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, vid anmälan af sitt under mom. a) fattade beslut, dels tillkännagifva att Riksdagen icke kunnat godkänna det af Kongl. Maj:t afgifna förslag till ombildning af adjunks- och docent-stipendiat-institutionerna, dels anhålla att Kongl. Maj:t måtte för nästa Riksdag framlägga förnyad fullständig och detaljerad plan till samma institutioners ombildning." Det är visserligen sant, att detta skrifvelseförslag icke närmare antyder i hvilken riktning det nya organisationsförslaget skulle gå; men Kongl. Maj:t finge i detta fall göra på samma sätt, som i så många andra frågor: han finge af sjelfva ärendets behandling och den i det samma här förda diskussionen sluta sig till hvad Kammarens kollektiva mening kunde vara.

Jag vågar, såsom jag nämnde, icke sjelf framställa något yrkande, men jag lemnar mitt förslag här efter mig till benäget påseende.

Herr Rundgren: Det är en märklig företeelse, som synes mig kraftigt tala för det föreliggande förslaget, nemligen att, oakadt de många anmärkningar, som blifvit framställda, man hvarken inom Första eller Andra Kammaren gjort något annat yrkande än bifall, och att således ingen begärt vare sig någon positiv förändring af förslaget eller ens återremiss af detsamma. Till och med den siste ärade talaren, som hyste så stora betänkligheter, att han uppställt ett provisionellt förslag, i vissa afseenden afvikande från Kongl. Maj:ts, har dock icke sjelf vågat framställa något bestämdt yrkande om bifall till detsamma, utan inskränkte sig till att, såsom han sade, framlägga detsamma till benäget påseende. Denna af mig anmärkta omständighet, att nemligen i

Ang. ombildning af adjunksinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Ang. ombildning af adjunkt-invärdningen vid universitetet.
(Forts.)

fråga om en omorganisation, sådan som denna, icke något bestämdt yrkande göres i syfte att vinna ett annat resultat än det, som af Kongl. Maj:t afses, måste enligt min tanke häntyda derpå att i sjelfva förslaget ligger något, som man måste erkänna vara godt, som man icke vill förlora, om än detta förslag såsom allt menskligt måste hafva sina bristfälligheter. Det är, såsom redan blifvit anmärkt, alldeles klart, att, då vetenskaperna äro så mångfaldiga, hos vetenskapens målsmän ofta måste framträda anspråk af den beskaffenhet att de, huru Riksdagens beslut i detta fall än må blifva, icke skola finna sig fullt tillfredsställda. Men deruti innebäres ingalunda, att för all framtid eller ens under någon längre tid dessa anspråk skola blifva ouppfyllda, ehuru de nu icke kunna tillgodoses, eftersom Riksdagen uttryckligen förklarat, att omorganisationen skall göras inom de anslagsbelopp, som redan förefinnas.

Såsom någonting afskräckande i fråga om antagande af förslaget har anförts, att Riksdagen, derest den nu bifölle den gjorda framställningen, kunde bereda sig på att från universitetens sida snart få se nya anspråk uppställas. Men manne väl detta kan vara ett giltigt skäl till betänkligheter? Förslaget innehåller, såsom herr Departementschefen äfven sagt, en ny organisation. Är det icke tydligt, att universitetet lika litet som andra institutioner kunna förklara, att de med denna organisation fått något, hvarmed de för all framtid kunna låta sig nöja. Ett sådant antagande innebure en orimlighet. Vidare har sagts, att nu föreliggande förslag i flera af sina hufvudgrunder skiljer sig från de af Riksdagen angifna grunder för omorganisationen, och jemväl deruti har man velat finna anledning till anmärkningar mot Kongl. Maj:ts förslag. Men, om så är förhållandet, står det ju Riksdagen fritt att förkasta förslaget. De nya grunderna, om de kunna så kallas, ligga ju nu inför Riksdagen, och det är deras antagande frågan gäller. Likgiltigt är i sjelfva verket om de öfverensstämma eller icke med en föregående Riksdags åsigter. Frågan är den, om den nuvarande Riksdagen vill antaga eller ogilla dem.

Det var dock icke egentligen detta jag ville anföra, då jag begärde ordet. Hvad som framkallat mig, är ett yttrande af min ärade vän som senast hade ordet, och med hvilken jag i allmänhet öfverensstämmer i åsigter. Jag kan nemligen icke underlåta att bemöta hans anförande i fråga om den af honom gifna förklaringen, att de föreslagna extra ordinarie professorerna med de ringa löneförmåner, som enligt förslaget blifva dem tilldelade, skola komma i en särdeles ofördelaktig ekonomisk ställning, och att de skola egentligen endast få en grann titel, samt att de, enligt hans förmenande, med otillräcklig lön och otillräckliga kunskaper, snart skulle nödgas att med jemmod se, hurusom de akademiska lärorsalarne under deras föreläsningstimmar komme att stå tomma. Ligger nemligen sanning uti detta yttrande, då är alldeles tydligt att man fullkomligt obetingadt måste uttala förkastelsesdomen öfver det nya organisationsförslaget. Anser man verkligen, att den nya institutionen endast deruti komme att skilja sig från den gamla,

att de personer, som komme att träda i de förra adjunkternes ställe, erhöle en annan titel, men för öfrigt komme att utgöras af män, som icke ega tillräckliga kunskaper för att kunna göra någon väsentlig nytta vid universiteten, då ligger uti en sådan opinion dödsdomen öfver hela institutionen. Men jag frågar: med hvilken rätt fälles ett sådant yttrande? Se vi först och främst på de aflöningsförmåner, som föreslås åt de ifrågavarande akademiska lärarne, så måste man först och främst medgifva, att förslaget innehåller en förbättring i de nuvarande universitetsadjunkternes lönevilkor. Jemför man vidare de e. o. professorerne med elementarlärarne, så erhålla de ju genast den högsta eller näst högsta lön, hvartill de sist nämnde kunna komma. Men har man väl rättighet påstå, att den högsta lektorslönen är så ringa, att dess innehafvare måste kämpa med ekonomiskt betryck och att han i följd deraf icke kan uteslutande egna sig åt sitt lärarekall? Jag tror icke förhållandet vara sådant. Ej heller tror jag, att hvad som är nog för en lektor i högsta lönegraden, med den viktiga ställning i samhället han innehar, icke skulle vara tillräckligt äfven för den unge akademiske läraren eller nödga honom att kämpa mot näringsomsorger och i följd deraf i sitt kall ej kunna verka så gagnarikt som eljest.

Ang. ombildning af adjunkt-inrättningen vid universitet.
(Forts.)

Hvad angår samme ärade talares tillämpning på de e. o. professorerne af Professor G. Wahlenbergs af honom citerade yttrande om filosofie kandidaterne och deras kunskaper, så anser jag detta vara något som man gerna kan förbigå, viljande jag dock anmärka, hurusom det icke är antagligt, att personer utan erforderliga kunskaper komma att befordras till lärareplatser vid universiteten. Tvärtom skall man nog hädanefter som hittills tillse att i lärarnes leder endast insättas män, hvilka åtminstone i den specialvetenskap, hvaråt de egnat sig, kunna försvara sin ställning.

Af samme talare yttrades vidare, att beträffande vikariatskyldigheten någon förändring i sjelfva verket icke kommer att inträda genom den tilltänkta förvandlingen af adjunkturerna till e. o. professurer. De e. o. professorerne förpligtas nemligen att likasom nuvarande adjunkter vid inträffande förfall för ordinarie professor sköta hans tjänst. Låg det någon sanning i detta påstående, så hade också talaren för Småland rätt i sitt yttrande, att här endast vore fråga om en namnförändring. Men vi måste komma i häg att det är en väsentlig skilnad i afseende på den föreskrifna vikariatskyldigheten för de e. o. professorerne och de skyldigheter, som härutinnan åligga adjunkterna. Det är redan nämndt, att adjunkterna vid den juridiska fakulteten måste vara beredde att vikariera såsom lärare i hvilken gren som helst inom det juridiska området. Men med den starka utveckling åt det speciella, som vetenskapen på senare tiden tagit, är det orimligt att vidare fordra en dylik undervisningsskyldighet i olika specialämnen af samme person. En sådan polyhistor få vi väl icke begära, att en universitetslärare skall vara. Hvad deremot angår den extra ordinarie professorn, så blir han extra ordinarie i ett med den ordinarie pro-

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

fessorns närbeslägtadt ämne, och då den senare får förfall, blir extra ordinarie professorn vikarie i dennes tjänstgöringsskyldighet i öfrigt, men behåller såsom föreläsare sitt eget ämne. Hans verksamhet såsom vikarie komme således icke att verka något afbrott i hans studier eller föranleda hans inkastande på ett för honom främmande specialämne, utan han får fortsätta studierna i just det ämne, hvaråt han vändt sig, men tillika uppehålla examinationen. Jemväl detta är en omständighet af vigt att beakta.

I likhet med den föregående talaren erkännande, att jag icke tillräckligt satt mig in i denna sak, förekommer det mig likväl som om den ifrågasatta organisationen vore en god grund att bygga uppå, samt att man icke må betrakta hvad som föreslagits såsom något afslutadt, utan endast som ett steg på en ny väg. Och jag är fullt öfvertygad att, i fall denna organisation kommer till stånd, blifvande Riksdagar icke skola draga i betänkande att än vidare, lika som tillförne, lemna universitetet de understöd, de kunna behöfva.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Då jag inledde denna öfverläggning, förklarade jag den af mig intagna ståndpunkt vara mycket svag, enär den vore af helt negativ art — med ett ord, att jag icke hade något yrkande att framställa. Jag ville endast uttala mina farhågor för mindre lyckliga verkningar af det sätt, hvarpå adjunkturena ombildades till andra platser, och mina förhoppningar att dessa verkningar under vissa vilkor och förutsättningar måtte uteblifva. Ett sådant uttalande kunde icke leda till något för förslaget utgång skadligt resultat, vid det förhållande att Kammaren redan genom bifall till första momentet beslutit, att de anslagsbelopp, hvarom här är fråga, skola på ordinarie stat uppföras. Jag gläder mig deråt att det osäkerhets-, ovisshets- och otrygghetstillstånd, hvaruti universitetens yngre lärare befunnit sig från och med 1874, kommer att upphöra och antyde i mitt förra anförande, att frågor ofta förekomma i sådant skick och under sådana omständigheter, att man måste böja sig för det oundvikliga och taga dem huru de än gestalta sig.

Då chefen för Ecclesiastikdepartementet välvilligt till besvarande upptog åtskilligt utaf hvad jag yttrade, tyckte jag mig finna, att jag af honom i åtskilligt blifvit missförstådd. Jag vill emellertid icke upptaga Kammarens dyrbara tid med att korrigera denna missuppfattning, endast förklara att hvad han anført icke varit af beskaffenhet att kunna undanröja mina farhågor eller stärka mina förhoppningar.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Mom. c.

Blef äfven bifallet.

I mom. d hade Utskottet hemställt:

att innehafvare af docentstipendium måtte, i händelse han öfverginge i elementarläroverkets tjänst, för bestämmande af lönegrad räkna sig till godo högst fem år af den tid, han deltagit i undervisningen vid universitetet.

Ang. ombildning af adjunkt-invärdningen vid universitetet.
(Forts.)

Beträffande detta förslag yttrade:

Herr Rubenson: Herr Talman! Mine Herrar! Det är ingalunda min mening att motsätta mig hvad Utskottet i det föredragna momentet påyrkat. Tvärtom skall jag anhålla att på det ifrigaste få förorda bifall till detsamma. Men jag anser tillfället böra begagnas för att göra en erinran, hvilken jag hoppas framdeles skall föranleda ett beslut af Riksdagen och jag tager för gifvet att detta beslut skall komma att fattas redan vid nästkommande riksdag. Det är temligen gifvet att, då här endast varit fråga om sättet hvarpå de anslag, hvilka äro fästade vid adjunkt- och docentinstitutionerna, skola användas till dessa institutioners ombildande, det icke blifvit nu ifrågasatt att bestämma förmånen af tjänstårsberäkning vid elementarläroverken för de docenter, hvilka icke hafva något stipendium. Men det förefaller mig som om, då docentstipendiaterne icke blott hafva förmånen af stipendier, utan derutöfver, i händelse af bifall till det föredragna momentet, erhålla rättighet att räkna fem tjänstår vid elementarläroverket, det vore billigt att de docenter, hvilka vilja stanna kvar vid universitetet för att egna sin verksamhet åt vetenskapen, men för hvilka icke tillfälle finnes att erhålla docentstipendium, åtminstone finge åtnjuta förmånen att räkna sig till godo högst fem år af denna verksamhet vid inträdet i elementarläroverkets tjänst.

Jag tager mig friheten yrka bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar Axell och Malmberg.

Herr Lyttkens: Den siste talaren anförde så goda skäl för ändring uti Utskottets förslag i denna del, att jag för motive-rande af ett yrkande i denna rigtning icke behöfver vidare upptaga Kammarens tid, utan endast på grund af de utaf honom anförda skäl begär ändring i den föredragna punkten, så att äfven docenter, hvilka icke innehafva stipendier, men ändå egna sin verksamhet åt universitetet, må vid inträde i elementarläroverkens tjänst få räkna sig till godo den förmån, hvarom här är fråga. Det vore enligt min tanke endast en ringa gärd af rättvisa åt dessa docenter, hvilka arbeta i vetenskapens tjänst, under förhoppning om framtida befordran, att låta dem i fråga om lönegrad vid elementarläroverken räkna sig till godo högst fem år af den tid, de utan någon ersättning offrat åt universitetet.

Jag yrkar således bifall till momentet med den förändring, jag i fråga om de med stipendier icke hugnade docenter sålunda föreslagit.

Ang. ombildning af adjunktsinrättningen vid universitetet.

(Forts.)

Herr *Lytth* förenade sig med Herr *Lyttkens*.

Herr *Diekson*: Jag kan egentligen icke hafva något emot att docenterne för att kunna qvarstanna vid universitetet förvärfva en eller annan förmån, men jag tror för min del icke Kammaren skulle handla välbetänkt, om hon på rak arm ingick på Herr *Lyttkens*' förslag. Att det finnes oegentligheter uti föreliggande moment af Stats-Utskottets förslag vill jag medgifva, ty om Herrarne närmare betrakta detsamma, så gäller den förmån, hvarom här är fråga, endast docenterne inom den filosofiska fakulteten. Hvad särskildt beträffar docenterne inom juridiska och medicinska fakulteterna, hafva desse ingen fördel af rättigheten att vid öfvergång till elementarläroverkets lärarecorps få beräkna såsom tjenstetid de år, de i egenskap af docenter egnat åt universitetet, ty det är hufvudsakligen blott från den filosofiska fakulteten dylika öfvergångar ega rum. Det är således endast docenterne ur sistnämnda fakultet, hvilka skola draga nytta af denna för de med stipendier hugnade docenter föreslagna fördel; och jag tror derföre det vore lämpligast att godkänna momentet utan den af Herr *Lyttkens* föreslagna förändringen.

Men om en förmån skall beviljas docenterne vid universitetet, torde det vara stort skäl att icke allenast meddela densamma åt docenterne inom den filosofiska fakulteten, utan jemväl förlåna en liknande fördel åt deras gelikar inom öfriga fakulteter. Derom kan likväl icke Kammaren nu besluta, enär något förslag i sådant syfte icke nu föreligger. Jag inskränker mig derföre att yrka bifall till Utskottets förslag och anser det icke fullt riktigt att påyrka en så beskaffad ändring deruti, som Herr *Lyttkens* förordat.

Herr *Nils Östling*: Jag instämmer på det lifligaste i Herr *Rubensons* yttrande i denna fråga. Hvar och en, som tagit denna sak i nogare betraktande, skall säkerligen lätt finna rättvisan och billigheten deraf, att denna förmån, att få vid inträdet i elementarläroverks tjänst tillgodoräkna sig fem år af den tid man deltagit i universitetsundervisningen, utsträcker till samtliga docenter, som söka och vinna anställning vid elementarläroverken. Denna fråga har förut en eller två gånger varit föremål för Riksdagens bepröfvande, men på skäl, som jag nu icke kan erinra mig, har framställningen blifvit afslagen. Jag tror, att alla skäl tala för rättvisan och billigheten af den föreslagna utsträckningen af i fråga varande förmån, men i likhet med den siste talaren anser jag det icke vara skäl att nu påyrka den ändring, som Herr *Lyttkens* föreslagit, ty då måste detta moment på ett annat och mera bestämdt sätt, än som nu kan ske, formuleras. Derföre, under anbefallande af denna åtgärd i en kommande Riksdags begagna och välvilliga åtanke, inskränker jag mig till att i likhet med Herr *Rubenson* yrka bifall till momentet.

Herr *Rundgren*: För min del vill jag icke yttra mig i af-

seende å frågan, om det kan vara billigt eller icke att samtliga docenter skola ega rätt att räkna sig till godo sin undervisningstid vid universitetet, då de inträda i elementarläroverkets tjänst. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten dels derpå att det icke finnes någon motion vid riksdagen, som kan gifva anledning till en så väsentlig ändring i detta moment, dels också derpå att den föreslagna ändringen har ett alltför betydligt inflytande på statsutgifterna, för att kunna eller böra så lättvindigt behandlas. Det är ett helt annat förhållande med innehafvarne af docentstipendier, än med de andra docenterne då de förra dels måste ega vissa kvalifikationer, för att åtnjuta stipendier, dels ock hafva skyldighet till en viss tjänstgöring, hvilket icke i samma mån är händelsen med de senare.

Ang. ombildning af adjunksinrättningen vid universitetet.
(Forts.)

Jag anhåller derföre om proposition å bifall till momentet oförändradt, och skulle till och med önska, att man för närvarande icke uttryckte någon åsigt om rättvisan och billigheten af den föreslagna ändringen.

Herr Lyttkens: Som jag af siste talaren blifvit gjord uppmärksam derå, att mitt förslag kan komma att utöfva inflytande på statsutgifterna, och då någon motion icke blifvit i frågan väckt, så ber jag att få återtaga mitt yrkande och vill endast till protokollet anteckna min åsigt, att behovet och rättvisan kräfva en ändring, sådan som här blifvit af mig ifrågasatt.

Herr Linder: Jag skall endast be att få säga några ord med anledning af det yttrande, som den ärade representanten från Karlstad nyss hade. Han bestred billigheten deraf att akademiedocenterne, oberoende deraf om de innehade docentstipendier eller icke, finge åtnjuta fördelen att få beräkna fem års tjänstetid vid universitetet, i händelse de ingå i elementarläroverkets tjänst. Han ville bestrida billigheten häraf på den grund, att endast stipendiaterne skulle hafva åliggande att vikariera. Jag vill dock häremot erinra, att när en person blir antagen till universitetslärare, har han skyldighet att, då myndigheterna så fordra, åtaga sig vikariat. Han är visserligen icke dertill obligerad i den grad som stipendiaterne, men enligt gällande statuter har han skyldighet att lyda sina förmän.

Således ber jag att, med instämmande i de Herrars yttranden, hvilka framhållit billigheten deraf att för alla docenter beredes samma förmån, som detta moment tillägger stipendiaterne, få yrka bifall till samma moment.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. e.

Blef jemväl bifallet.

Punkten 6.

*Om anslag
till seminari-
er vid uni-
versiteten.*

I anledning af Kongl. Maj:ts förslag, att för inrättande vid universitetet i Upsala af seminarier för juridik, språkvetenskap samt matematik och fysik måtte anslas ett anslag af 11,000 kronor och till understöd för det språkliga seminariet vid universitetet i Lund 2,950 kronor, hade Utskottet uti förevarande punkt hemställt:

att berörda nådiga framställningar för närvarande måtte endast på det sätt bifallas, att på extra stat för år 1878 anvisades:

- a) för inrättande vid universitetet i Upsala af ett seminarium i språkvetenskap 3,000 kronor; och
- b) till understöd för det språkliga seminariet vid universitetet i Lund 2,950 kronor.

Mot Utskottets hemställan i mom. a voro reservationer inom Utskottet afgifna

dels af Herrar *Carl Ekman* och *J. Widén*, hvilka yrkat anvisande för Upsala universitet af ett extra anslag å 7,000 kronor, att fördelas mellan de särskilda seminarierna; och

dels af Herr *L. Nordenfelt*, som för sin del framlagt ett så lydande förslag:

“att förevarande nådiga framställningar må på det sätt bifallas,

att på extra stat för år 1878 anvisas:

- a) för inrättande vid universitetet i Upsala af seminarier för juridik, språkvetenskap samt matematik och fysik 11,000 kronor; och
- b) lika med Utskottets förslag.“

Efter det föredragning skett af mom. a, lemnades ordet på begäran till

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet. Herr Statsrådet *Carlson*: Tacksam för det understöd Stats-Utskottet lemnat den Kongl. propositionen i en af dess delar, måste jag likväl anhålla hos Kammaren om uppmärksamhet för några skäl, som efter min uppfattning tala för att denna välvilja något utsträckes.

Kongl. Maj:t har föreslagit ett anslag af 11,000 kronor till bildande af en anstalt för s. k. vetenskapliga öfningar vid Upsala universitet, och af detta anslag har Utskottet tillstyrkt 3,000 kronor.

De så kallade vetenskapliga öfningarne äro en utveckling af universitetsundervisningen — den nyaste i sjelfva verket — som spelar en ganska stor roll i afseende å denna undervisnings frukt-bärande kraft. Jag känner för närvarande ingen nyare institution i detta hänseende, som verkar så starkt som denna, och detta af de allra enklaste och påtagligaste skäl. Hittills har universitetsundervisningen hufvudsakligast och nästan uteslutande bibringats genom föredrag, hållna från katedern — jag tager nu icke med

i beräkningen de vetenskapliga laboratorierne, ty de utgöra endast undantag; i allmänhet har undervisningen lemnats på nu nämnda sätt. De studerande hafva förhållit sig helt och hållet såsom mottagare och åhörare. Men man har under tidernas lopp funnit att de studerande, som redan befatta sig med vetenskapliga studier, måste drifva dem på ett annat sätt. De måste drifva dem genom egen verksamhet, väl fortfarande med biträde af lärare, men på egen hand och med eget arbete. Detta är upphofvet till de s. k. vetenskapliga öfningarne. Vid de främmande universitet, som gått längst framåt, bedrifvas dylika öfningar i nästan alla vetenskapsgrenar. De bestå deri, att de unge blifvande vetenskapsmännen få pröfva sina krafter, bereda sig till och hålla föredrag, arbeta ut hvad de under andras föredrag hört och göra tillämpning deraf efter de olika vetenskapernas natur. så att derigenom bildas en plantskola för vetenskaplig forskning.

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

Dessa vetenskapliga öfningar hafva blifvit införda långt förr i andra länder, än hos oss. Tiden är nu inne att de hos oss må något starkare befrämjas. För ungefär tio år sedan infördes dylika öfningar vid Lunds universitet, men naturligtvis endast med svaga krafter äfven i det hänseendet, att för ändamålet behöfliga anslag icke voro tillgängliga. Vidare hafva vid Upsala universitet sådana öfningar påbörjats inom den filosofiska fakulteten i den högre matematiken och fysiken, och slutligen äfven inom den juridiska fakulteten vid båda universitetet. Der diskuteras rättsfall, kritiseras nya lagar och utkomna vetenskapliga arbeten o. s. v.

Dessa unga, uppspirande anstalter behöfva i främsta rummet ett bokförråd, som innehåller ett urval af den nyare vetenskapliga litteraturen och som kan vara tillgängligt på den lokal, der öfningarne hållas; de behöfva en sådan lokal och belysning deraf; de behöfva något understöd för att i form af premier tilldelas de merendels obemedlade deltagarne; finnas tillgångar, är det äfven godt att de hafva medel för att gifva någon ersättning åt de vid öfningarne biträdande yngre universitetslärare. Stats-Utskottet har så till vida behjertat dessa förhållanden, att det för befrämjande af de språkvetenskapliga öfningarne vid universitetet i Upsala tillstyrkt ett anslag af 3,000 kronor. Men jag ber att få anföra att, efter den uppfattning, som gjort sig gällande hos vederbörande myndigheter, är behofvet af öfningar i matematik lika stort. Denna vetenskap ligger till grund för all tillämpad matematisk vetenskap och fordrar ett så stort arbete, att dylika öfningar äfven i denna vetenskap äro oundgängliga. Af samma skäl erfordras dylika öfningar i fysik och slutligen otvifvelaktigt äfven i juridik för att föra undervisningen i denna vetenskap framåt. Vid sådant förhållande och då det ifrågasatta anslaget är af ett så ringa belopp samt då, såsom jag tror, kanske icke något annat anslag af så ringa belopp kan åstadkomma en så betydande och vidt ingripande verkan, vore det i universitetets intresse ett önskningsmål af första ordningen att få anslaget så stort, att dermed kunde tillgodoses äfven de matematiska, fysiska och juridiska vetenskaperna. Första Kammaren har också behjertat detta och så till vida utvidgat Stats-Utskot-

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

tets förslag, att hon till Kongl. Maj:ts disposition anvisat 7,000 kronor för dessa tre arter af vetenskaplig öfning. Första Kammararen har således beviljat 4,000 kronor mera än Stats-Utskottet föreslagit. Detta belopp är icke någon så synnerligen stor summa, att den kan inverka något betydligare på statsregleringen. Den farhåga, Stats-Utskottet tyckes hysa, att ett likartadt anspråk skulle framträda äfven beträffande Lunds universitet, bör icke heller kunna föranleda till någon tvekan; ty först och främst har ett sådant anspråk der ännu icke visat sig, och, äfven om det skulle framkomma, torde en summa af 4,000 kronor äfven för detta universitet icke vara en utgift, som kan komma att väga synnerligen tungt i vågskålen.

Den andra invändningen Utskottet gjort mot Kongl. Maj:ts förslag är, att den nya organisation af universitetsundervisningen, som numera blifvit af Riksdagen till sina grunder bifallen, först skulle behöfva pröfvas, innan man vidtog den nu ifrågavarande förändringen. Men det torde vara lätt att inse, att under hvilken organisation som helst kommer den nya institution, som nu är i fråga, att blifva både behöflig och gagnelig; den är under den nu varande organisationen lika behöflig som den kan blifva under den nya och kan lika väl sättas i verket under den ena som under den andra. Det vissa är, att den spåda begynnelse till någon verklig utveckling i detta hänseende, som nu finnes, skulle tryckas tillbaka genom ett bifall till Stats-Utskottets förslag. Det vore i sanning ganska nedslående, om det visade sig att Riksdagen, sedan dessa skäl blifvit framförda, icke ville behjerta ett behof, som har ett så väsentligt inflytande på den vetenskapliga utvecklingen i allmänhet och särskildt befordrar den framtida utvecklingen af vår vetenskapliga kultur.

Jag anhåller sålunda, att Kammararen, som alltid visat sig välvillig mot vetenskapen och dess idkare, ville instämma i Första Kammararens beslut att för det af Kongl. Maj:t framställda ändamålet anvisa ett anslag af 7,000 kronor.

Herr Linder: Lifligt instämmande i herr Statsrådets och Chefens för Kongl. Ecklesiastikdepartementet yttrande, angående betydelsen och nyttan för universitetet af seminariers inrättande, anhåller jag endast få fästa uppmärksamheten derpå att, hvad också chefen för Ecklesiastikdepartementet påpekat, inom Stats-Utskottet icke rådt full enighet angående beloppet af det anslag, som för sådant ändamål borde till Upsala universitet anvisas. Kongl. Maj:t har föreslagit 11,000 kronor till inrättande vid detta universitet af seminarier för juridik, språkvetenskap samt matematik och fysik. Stats-Utskottet har hemställt om anslaget nedsättande från 11,000 till 3,000 kronor, i akt och mening att derigenom inskränka anslaget till att varda understöd för endast ett språkligt seminarium vid nämnda universitet. Mot denna hemställan från Stats-Utskottets majoritet hafva likväl några aktade ledamöter af Utskottet afgifvit reservation, och två af de tre reservanterne hafva yttrat en mening gående ut derpå, att Riksdagen för nämnda

ändamål måtte bevilja 7,000 kronor. Mig synes som om detta af de ärade reservanterne afgifna förslag vid närmare påseende vore ganska välbetänt. Ty, af den tablå öfver användandet af de utaf Kongl. Maj:t begärda 11,000 kronorna, som finnes vidfogad propositionen härom, finner man att af detta belopp äro omkring 4,000 beräknade att användas till arfvoden åt extra lärare vid seminarierna. Det är sannolikt detta belopp reservanterne velat afdraga från det af Kongl. Maj:t föreslagna. Om så är fallet, anser jag dem hafva gjort det med fullt skäl. Den undervisning, som tillhör de s. k. universitetsseminarierna, är nemligen icke af beskaffenhet att böra öfverlätas åt extra ordinarie lärare. Ledningen af dessa öfningar bör nemligen tillhöra den vid universitetet tillgängliga högsta vetenskapliga och lärareerfarenheten och följaktligen i första rummet bestridas af professorerne och endast i det fallet, att dessa icke sjelfva sköta sina lärareäligganden, af andra. Professorerne deremot böra, såsom mig synes, utan särskildt arfvode fullgöra detta åliggande. Så är äfven fallet vid universitetet i Lund, der ett sådant seminarium redan kommit till stånd. Professorn i ämnet leder der öfningarne utan särskildt arfvode. Detta anses der såsom ett nödvändigt komplement till hans öfriga funktioner. Vid de främmande universitet, om hvilka jag varit i tillfälle att i detta hänseende genom vistelse på platsen bilda mig särskild kunskap, åtnjuta icke heller professorerne eller prefekterne, som de kallas, något särskildt arfvode för sitt arbete såsom seminarieprefekter. Inskränker man deremot understödet till sjelfva seminariet, eller den inrättning som afser att uppehålla dylika vetenskapliga öfningar vid universitetet, så äro de medel, man derpå använder, väl använda. Hvad Upsala beträffar, skulle enligt reservanternes förslag detta understöd belöpa sig till 7,000 kronor. Jag anser det i hög grad önskvärdt att universitetet erhåller så mycket. Behörigen användt, skulle det medföra en utveckling af universitetets verksamhet i en rigtning, som motsvarar den nyare tidens vetenskapliga lärareerfarenhet.

På de grunder jag nu haft äran anföra, och med återopande derjemte af de skäl Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet anført, hemställer jag att denna Kammare måtte för sin del bifalla hvad Första Kammaren redan beslutat och som är hvad de tvenne förut nämnde reservanterne inom Utskottet i denna punkt hemställt, likväl med en något olika formulering mot den, som förekommer i det tryckta statsutskottsbetänkandet. Jag yrkar sålunda afslag å Utskottets förslag och bifall till de tvenne reservanternes med den ändring, att formuleringen blir sålunda: "att förevarandes nådiga framställning för närvarande må endast på det sätt bifallas, att på extra stat för år 1878 anvisas:

a) till fördelning emellan de af Kongl. Maj:t föreslagna seminarierna vid universitetet i Upsala för juridik, språkvetenskap samt matematik och fysik 7,000 kronor".

Det anslag, Riksdagen härigenom komme att gifva, nemligen 4,000 kronor öfver hvad Utskottets majoritet föreslagit för ifråga-

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

varande ändamål, är i sanning icke betungande. Det är emellertid af så framtidsrik betydelse för universitetsundervisningens verksamhet, att det vore i hög grad beklagligt om denna Kammare skulle vilja skilja sig från det beslut Första Kammaren i saken fattat och sålunda, om icke alldeles ointetgöras, åtminstone betydligt förminska utsigterna för förverkligandet af det förslag, som i detta hänseende i den Kongl. propositionen föreligger. Visst är, att huru litet detta anslag än må anses, så tjänar det dock att främja ett godt, ett viktigt och af den nyare vetenskapliga undervisningserfarenheten fixerad mål, samt är följaktligen af stor nytta för universitetet.

Jag anhåller således om bifall till hvad Första Kammaren redan beslutat.

Grefve Sparre: Jag ber att få instämna i den siste ärade talarens yttrande. Ingen, som har någon kännedom om i synnerhet de praktiska vetenskapernas studium, kan väl förneka nyttan och nödvändigheten af så beskaffade seminarier, som Kongl. Maj:t här föreslagit. Märkvärdigt förekommer det mig derföre, att Stats-Utskottet just i afseende på de praktiska vetenskaperna, juridik, matematik och fysik, vägrat allt anslag, men deremot tillstyrkt sådant för de språkliga vetenskaperna. Ty om i någon vetenskap en så beskaffad riktning åt det praktiska, som seminariet skulle lemna, är för universitetsbildningen oundgänglig, så är det väl just i fråga om dessa vetenskaper.

Herrarne hafva så många gånger förut hört och kanske tröttnat vid mina framställningar om behovet af den juridiska bildningens höjande i vårt land, att jag icke skulle hafva vågat att nu derom å nyo väcka fråga. Men då Kongl. Maj:t behjertat detta behof, då Kongl. Maj:t framhållit nödvändigheten af så beskaffade institutioner, som de ifrågavarande, så vågar jag för min del, åtminstone hvad den juridiska vetenskapen angår, tillstyrka att hvad Kongl. Maj:t begärt måtte af Riksdagen beviljas.

Det skäl, Utskottet anfört för sitt afslag å Kongl. Maj:ts framställning, synes mig, såsom jag nyss sade, temligen märkvärdigt. "Att emellertid nu", säger Utskottet, "då universitetet äro i ganska väsentliga delar föremål för förändringar i organisationen, utveckla seminariiväsendet i så vidsträckt mån, som af Kongl. Maj:t föreslagits, har synts Utskottet icke fullt lämpligt." Ty, om någonsin behof af en sådan institution skall förefinnas, så är det väl just när en omorganisation af universitetet sker; då mer än någonsin bör man väl se till, att åt undervisningen genast från första stunden gifves en praktisk riktning. Att Utskottet kunnat säga att det vore i någon "vidsträckt mån" Kongl. Maj:t föreslagit sådana seminariers inrättande, förefaller mig dessutom ganska besynnerligt; ty då hela anslaget endast är 7,000 kronor, så kan väl saken icke vara så synnerligen "vidsträckt". Tvärtom, mera märkvärdigt förefaller det mig att man tror sig kunna nå ändamålet med ett så obetydligt anslag. Då så emellertid skett och då man sett, att seminariet i Lund redan ernått ganska vackra

resultat med sitt lilla anslag — en följd deraf att de professorer, som haft medvetande om och nit för behovet af en sådan institution, öfvertagit ledningen deraf utan att därför erhålla något arfvode — synes det mig att Riksdagen skulle handla oklokt, om den genom att vägra den obetydliga tillökningen af 4,000 kronor, som redan blifvit af Medkammaren beviljad, icke ginge de af Kongl. Maj:t framställda önskingar och förslag i detta hänseende till mötes.

Det behöfver knappast sägas, mine Herrar, att, särskildt hvad studiet af juridik beträffar, detsamma skall i så jemförelsevis små städer, som Upsala och Lund, hafva vissa svårigheter mot sig.

Den praktik, som der yppar sig för de studerande, är icke tillräcklig, och seminarierna skulle just afse att ersätta denna brist. att åstadkomma ett slags förmedling mellan de teoretiska och de praktiska studierna. Att åt den studerande ungdomen redan från början af dess studier gifva en sådan praktisk rigtning är af den omätliga vikt, att det skulle fordras timmar, om jag skulle försöka fullständigt ådagalägga det. Så mycket kan jag dock säga, att ingen riktigt studerat juridik utan att tillika hafva trängt något in i det praktiska. Ty det är just den praktiska erfarenheten, som skall vägleda den unge juristen, rikta hans omdömeskraft och vända hans uppmärksamhet åt de frågor, med hvilka han företrädesvis bör sysselsätta sig. Då detta är ändamålet med seminarierna, och då, såsom jag tagit mig friheten nämna, den ifrågasvarande summan är så obetydlig, som skilnaden mellan 3,000 kronor, som Utskottet föreslagit, och 7,000 kronor, som Första Kammaren beviljat, så tillåter jag mig instämma med dem, som yrkat bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! För min del skulle jag med största nöje hafva bifallit Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet. Den talare, som näst efter Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet yttrade sig i frågan, är en grundlig kännare af seminariiväsendet vid universiteten. Det är bekant, att han var en af dem, som vid den sydsvenska högskolan inrättade det första universitetsseminarium i vårt land, nemligen för språkvetenskapen. En något olika mening hyser jag dock med honom i afseende å den aföning, som bör tillkomma de extra ordinarie lärare, som deltaga i seminariöfningarne. Han ansåg att de mög-naste professorerne voro de lämpligaste att såsom seminariiprefekter leda dessa öfningar, och att de borde göra detta utan någon ersättning. Deruti instämmer jag visserligen med honom; men jag tror att det för ifrågasvarande öfningar vore af väsentlig vikt och stor nytta, att extra ordinarie lärare deltoge uti dem och derigenom verkade lifvande och uppmuntrande på ungdomen. Då nu dessa lärare otvifvelaktigt måste för denna verksamhet använda en stor del af den tid, som de eljest kunde använda till vetenskaplig produktion och deraf härflytande förvärf, vore det, i min tanke, icke mera än billigt, att någon godtgörelse lemnades

(Om anslag till seminarier vid universiteten.)
(Forts.)

*Om anslag
till semina-
rier vid uni-
versiteten.
(Forts.)*

dem på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Då emellertid Första Kam-
maren icke i allo bifallit Kongl. Maj:ts proposition, är det ingen
utsigt att få densamma bifallen, utan torde det vara rådligast att
inskränka sig till att yrka bifall till hvad Första Kammaren
föreslagit.

Jag nämnde, att den sydsvenska högskolan är den som tagit
initiativet i fråga om inrättandet af universitetsseminarier eller
hvad man vill kalla dem. Der sådana seminarier sedan flera år
tillbaka varit i gång, hafva de utan tvifvel åstadkommit vackra
resultat. För min del är jag lifligt öfvertygad om, att de juridiska
seminarierna skola mäktigt bidraga till befrämjandet af
rättsvetenskapens studium samt framkalla och uppfostra unga
ämnessvenner för densamma, och då frågan gäller ett så ringa
belopp, som 7,000 kronor, så får jag på det varmaste och allvar-
ligaste hemställa, om icke Kammaren ville bevilja detta belopp.

Herr Rydin: Det är med en synnerlig glädje jag uppträder i
denna fråga, då alla de, som yttrat sig i densamma, tillstyrkt be-
viljandet af ifrågavarande så viktiga anslag. Frågan om inrät-
tande af seminarier vid våra universitet kan väl synas Riksdagen
något oväntad och ny; och det torde möjligen blifva litet svårt
för en eller annan att sätta sig in i betydelsen af densamma. Jag
vill dock nämna att denna fråga ingalunda är ny; jag betvivlar
att det i utlandet, i synnerhet i Tyskland, funnes många univer-
sitet, der undervisningen icke utvecklats sig derhän, att den stu-
derande ungdomen lemnas tillfälle att i de viktigare läroämnena
deltaga i så beskaiffade öfningar, som med seminarierna afses.
Äfven vid universiteten i vårt land har behöfvat att anordna dy-
lika öfningar gjort sig kämbart. Sådana hafva först anordnats i
de språkliga ämnena och sedermera efter hand äfven i andra. I
Lund hafva seminarier inrättats dels för språkvetenskapen och
dels för juridiken; i Upsala för den matematiska och den språk-
liga undervisningen. På visst sätt hafva väl äfven der sådana
öfningar funnits inom det juridiska området, nemligen uti den
s. k. juridiska föreningen, der förhandlingar egt rum af ämnen,
som rört lagens och rättsgrundsatsernas tillämpning på särskilda
rättsfall. Men detta har icke varit tillräckligt, utan det har be-
funnits nödvändigt att gå ännu ett steg längre och söka få denna
viktiga organisationssida af undervisningen införlifvad med uni-
versitetens verksamhet. Förhållandet är i allmänhet det, att man
väntar sig, att den unge studenten, sedan han under ett och ett
halft eller två års tid gjort sina förberedande studier, bör vara
något så när hemma i elementerna, att han är beredd att göra
sina åsigter och uppfattningssätt på något sätt gällande och skrift-
ligen uttrycka dem. Det är derfore af vigt att honom beredes
tillfälle att använda sitt vetande så, att han blir mäktig att
logiskt och redigt framhålla sina åsigter och sin uppfattning samt
för detta finna passande uttryckssätt.

För den unge juristen är det tydligen icke till fyllest att lära
sig endast lagstiftningens innehåll och de allmänna rättsgrund-

satserna. Han bör äfven lära sig att tillämpa dessa grundsatser på de särskilda rättsfallen; han bör vänja sig vid att referera rättsvetenskapliga afhandlingar, och sedan detta skett, göres referatet inom seminarium till föremål för en kritisk och mångsidig behandling och för ett tankeutbyte, som ledes af afhandlingens författare, och problemet löses under professorns öfverinseende. På detta sätt blifver vetenskapen lefvande, studenten kommer i tillfälle att få sina åsikter offentliggjorda och visa deras betydelse i det allmänna lifvet; och professorn får se hurdan hans undervisning varit, hvad som bör behandlas mera summariskt och hvad som bör behandlas mera vidlyftigt. Derigenom uppkommer mellan läraren och studenten en vaxelverkan, som för undervisningen är af den största nytta.

*Om anslag
till seminari-
er vid uni-
versiteten
(Forts.)*

Beträffande språkvetenskapen har Utskottet tillstyrkt beviljandet af det anslag, som Kongl. Maj:t begärt för inrättande vid Upsala universitet af ett seminarium för denna vetenskap, och således erkänt behöfvat deraf. Jag ber derföre endast att få fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att om en student, som egnar sig åt språkstudier, skall hafva någon egentlig nytta af den undervisning, som vid universitetet meddelas honom, det icke är nog att han får höra en professor föreläsa och tillika själf studerar, utan det är först derigenom att tillfälle beredes till vaxelverkan mellan läraren och lärjungen, hvilket är ändamålet med seminarii-inrättningen, som studenten kan vinna insigt icke allenast i språkets väsende i allmänhet, utan äfven om dess betydelse för kultur och litteratur. Först derigenom göres hans vetande lefvande. Vidare vill jag påpeka vigten deraf, att en student genom en sådan anstalt som de nu föreslagna seminarierna beredes tillfälle att komma i beröring med kamrater och lärare, få sina åsikter kritiserade och belysta, för att sedermera göra dem på lämpligt sätt fruktbarande.

Hvad åter beträffar nyttan af ett seminarium för matematik och fysik, så torde hvar och en, som med något intresse sysselsatt sig med matematiska studier, lätt inse vigten deraf att studenten, som egnar sig åt detta studium, allt efter som han kommer in i de högre grenarne af denna vetenskap, sättes i tillfälle att utbyta tankar med kamrater och lärare, under ledning af professorn i ämnet deltaga i öfningar för lösande af problem och högre matematiska kalkyler, diskutera dithörande ämnen o. s. v. Inom Tyskland, der sådana öfningar redan länge varit införda, hafva de äfven visat sig synnerligen fruktbringande, ja, till den grad, att Tyskland helt säkert kan sägas vara det land, der matematiska studiet i våra dagar står högst. Hos oss har man äfven med stort intresse omfattat denna vetenskapsgren, och är det derföre så mycket mera skäl att nu lemna det för ett sådant seminarium begärda anslaget. Vid Upsala universitet har man också på senare tider ansett det vara alldeles nödvändigt att på något sätt åstadkomma dylika öfningar, men medel saknas för deras vidare upprätthållande. Nu kan väl frågas: hvartill behöfver man pengar för att anställa dylika öfningar? Jo, såsom af

Om anslag till seminarier vid universiteten.
(Forts.)

Stats-Utskottets betänkande synes, har anslag begärts till en början för anskaffande af den till de särskilda vetenskapsgrenarne hörande litteratur. Det är nemligen nödvändigt att dessa seminarier sättas i tillfälle att hålla sig de mest spridda och viktigaste tidskrifterna inom det särskilda vetenskapsfacket, på det man må kunna med uppmärksamhet följa vetenskapens framsteg och utveckling. Vid universitetets allmänna bibliotek är det ganska svårt att få just detta behof på ett tillfredsställande sätt fylldt, icke minst derföre att de särskilda tidskrifterna, äfven om de finnas på biblioteket, icke alltid äro att tillgå just när de bäst behöfvas. Hvad den medicinska litteraturen beträffar, har man i Upsala sökt, så godt man kunnat, fylla detta behof genom att på fakultetens sessionsrum samla de medicinska tidskrifterna, och der infinna sig de medicine studerande vissa dagar i veckan å tider, då de veta sig kunna sammanträffa med sina lärare, och komma på samma gång i tillfälle att inhemta dessa lärares råd i de ämnen, som beröra deras studier. Det belopp, Kongl. Maj:t nu för inköp af erforderlig litteratur begärt, belöper sig till 300 kronor för hvardera af de två seminarierna för språkforskning och dessutom 1,200 kronor för att på en gång kunna förse det juridiska seminariet med ett något så när fullständigt bibliotek. Ingen torde väl finna dessa summor särdeles afskräckande.

Vidare har man ansett nödvändigt, att åt de studenter, som med intresse egna sig åt dessa seminariiofningar, författa derför afsedda afhandlingar, hålla de föredrag som kunna ifrågakomma, leda diskussionen, med ett ord för dem som uppoffra sin tid och sitt arbete i någon större mån, beredes någon ersättning för den uppoffring, som de sålunda underkasta sig för att understödja sina kamrater i deras studier. Det är dock icke fråga om större belopp än ethundra kronor i terminen åt hvar och en af dem, som vilja såsom ledare deltaga i dessa öfningar. Det kan väl icke heller anses obilligt att de som, så att säga, skola utgöra en mellanlänk mellan professorer och studenter tillerkännas någon ersättning, och att denna ersättning må kunna komma ett icke alltför stort fåtal till del. Någon skulle här kanske vilja invända, att professorn i ämnet ju sjelf kan leda dessa öfningar? Nej det kan han icke, så vidt det dermed äsyftade ändamålet skall kunna vinnas. Dertill fordras, att det är någon från den studerande ungdomens krets, som stiger fram och på sitt sätt till lösning framlägger något vetenskapligt spörsmål. Om deremot professorn sjelf tager initiativet, så får det hela karakteren af en vanlig föreläsning, och det lifgifvande intresse hos lärjungen, den vaxelverkan mellan läraren och lärjungen, som man genom dessa seminariiofningar vill kalla till lif, gå då förlorade. Jag vet väl, att, då denna fråga förut varit föremål för Riksdagens öfverläggning, det just varit dessa premier åt dem som deltaga i öfningarne som man ansett minst nödvändiga. Men just derföre har jag velat särskildt framhålla behofvet deraf att de, som åt öfningarne egna tid och krafter, skulle derför åtnjuta någon ersättning, på samma gång det alltid kan utgöra en viss sporre för de stu-

derande att genom erhållande af premier utmärka sig och åstadkomma en täflan mellan studerandena inom de särskilda vetenskapernas områden, samt sålunda verka höjande och lifvande på studierna.

Om anslag till seminarier vid universiteten.
(Forts.)

Hvad beträffar behovet af den ersättning, Kongl. Maj:t föreslagit åt de yngre lärarne, har jag i detta hänseende kommit till samma slut som Första Kammaren, nemligen att detta anslag må hända bör för närvarande falla. Men jag anhåller tillika att få fästa uppmärksamheten derpå, att, om man betraktar de främmande universiteten, den lärarepersonal som der finnes och som kan biträda vid dylika seminarier, samt jemför denna med det fåtal, som hos oss är att tillgå, torde det befinnas icke vara ur vägen att åt de docenter, som icke hafva någon ordinarie lön, bevilja ett anslag, för att de medverka till och egna sig åt upprätthållande af denna vigtiga institution. Docenter finnas visserligen, som för närvarande biträda gratis; men det är bekant att sådant upptager så mycket tid, att till följd af de ekonomiska svårigheter, hvarmed en obemedlad docent har att kämpa, han ofta måste afsäga sig detta arbete för att på annat sätt använda tiden och skaffa sig sitt uppehälle. Då frågan om denna del af anslaget emellertid fallit i Första Kammaren, inskränker jag mig till att föreslå, att anslaget måtte utsträckas till de matematiska och juridiska seminarierna. Men, frågar man, hvarföre behöfves i detta fall för Upsala mera än för Lund? Jag ber då få fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är inom alla fakulteter, som stipendier blifvit begärda. Hvad särskildt den juridiska fakulteten vidkommer, anser jag för min del att inom densamma ännu icke behöfvas några stipendier eller premier, ty detta seminarium skall blifva så begärligt för de studerande, hvilka komma att ingå i statens tjänst såsom embetsmän, att någon särskild uppmuntran för inträde i detta seminarium icke torde erfordras. Men för dem, som egna sig åt de fria vetenskaperna, är det nödvändigt att på detta sätt erhålla någon uppmuntran. Att man begärt mera för Upsala än för Lund beror helt enkelt derpå, att studentcorpsen i Upsala är 2 $\frac{1}{2}$ gånger större än i Lund. Till följd häraf har man också ansett sig böra vara frikostigare för att intressera den studerande ungdomen vid det större universitetet än vid det mindre.

Jag yrkar bifall till det af Första Kammaren i frågan fattade beslut.

Herr Key: Jag vill för min del visst icke bestrida, att ju icke de ifrågavarande seminarierna kunna vara ganska nyttiga och, man skulle möjligen äfven kunna säga, i viss mån nödvändiga med den utveckling, vetenskaperna numera tagit. Jag vill icke heller alldeles klandra de vetenskapernas målsmän, som här i sin ifver att befordra ett godt ändamål ihärdigt vädja till Kammarens välvilja i fråga om dylika anslag, ehuru de kanske utsätta denna hufvudtitel för faran, att välviljan må hända minskas och

*Om anslag
till semina-
rier vid uni-
versiteten.
(Forts.)*

kallnar, ju större och omättligare anspråken på denna välvilja befinnas vara.

Då frågan om beviljandet af anslag till ett seminarium i Lund första gången förevar inom Utskottet, sade vi till hvarandra: nu skola vi få se att, om Riksdagen beviljar detta anslag, det icke skall dröja mer än till nästa riksdag, förrän anspråk väckes om inrättandet af ett dylikt seminarium äfven i Upsala; men jag tillstår, att då vi antogo att så skulle ske, hade dessa våra förväntningar alldeles för små proportioner, ty vi räknade icke på att anspråken nu skulle blifva större än hvad som för samma ändamål då begärdes för Lund. Huru mycket vi härutinnan misstagit oss, finna vi i år, ty nu har man för Upsala begärt icke allenast samma belopp, som i fjor för Lund, utan man har gått vida längre: man begär nu för en dylik institution i Upsala flerdubbelt mera, 11,000 kronor. Beloppet är visserligen i sig sjelf icke så stort; men med samma skäl, med samma, snart sagdt, naturnödvändighet kommer Lund, om dessa 11,000 kronor nu beviljas till Upsala, nästa riksdag och säger: vi skola också hafva 11,000 kronor. Året derefter kommer Upsala och säger: vårt universitet är mer än dubbelt så stort som Lunds, vi måste därför hafva minst dubbelt så mycket som Lund, eller 22,000 o. s. v. Hvar finnes gränsen härför? Mine Herrar! Det är allt under några få års tid som vi hafva reglerat lönerna för Upsala universitet, hafva reglerat pensioneringen, beviljat organisationen. Är det då männe för mycket begärdt, vore det för stora anspråk att ställa på dessa lärare att säga: hvad som kan vara önskligt att göra, hvad som kan brista i det anslag Riksdagen för detta ändamål kan lemna, gören det af eget intresse för saken! Riksdagen har i så många andra och stora hänseenden tillgodosett universiteten, männe det vore obilligt begärdt att herrar lärare der under någon liten tid lugnade sig och gratis fullgjorde hvad som brister. Jag tror att detta anspråk icke kan sägas vara alltför stort.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Schoultz: Oaktadt jag för ingen del vill bestrida det berättigade uti den sparsamhet, som Stats-Utskottet i förevarande ärende ansett sig böra iakttaga och således tillerkänner den siste ärade talarens anförande all vigt och värde. kan jag dock icke för min del underlåta att, med behjertande af de grunder, som blifvit af ett par föregående talare anförda, instämma i det yrkande, som blifvit af dem framställt, att nemligen denna Kammare måtte förena sig i det beslut, som Första Kam-maren i ärendet fattat.

Herr Rubenson: Stats-Utskottets ärade vice ordförande framstälde nyss för oss en liten framtidshägring, utvisande huru det skulle gå om vi nu beviljade för i fråga varande ändamål 11,000 kronor till Upsala universitet. Det skulle icke dröja länge, sade han, förr än Lunds universitet skulle, med åberopande af ett sådant beslut, framställa anspråk på ett lika stort anslag för samma

ändamål. Och sedan man då funnit sig icke kunna göra annat än bifalla en sådan framställning, så skulle Upsala universitet, med åberopande af den omständigheten att studentantalet der vore dubbelt så stort som vid Lunds universitet, yrka på anslagets fördubblande. Och när detta skett, skulle man åter kunna hafva att emotse en framställning från det södra universitetet om höjande af dess anslagssummas belopp, och derefter ytterligare anspråk på anslagsförhöjning från Upsala universitet o. s. v. Ja! sådant låter visserligen säga sig. Men jag hemställer till den ärade vice ordföranden, om han verkligen tror på möjligheten deraf att, sedan ifrågavarande anslag för Upsala universitet bestämts till 11,000 kronor af skäl, bland annat, att antalet studenter derstädes är så mycket större än vid Lunds universitet, Stats-Utskottet skulle tillstyrka eller någon af riksdagens Kamrar någonsin lemna sitt bifall till en framställning om ett lika stort anslag för Lunds universitet! Den af honom befarade eviga progressionen lärer väl sålunda blott finnas till i hans egen hjärna.

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

Vidare yttrade han — och det var med anledning hufvudsakligast häraf som jag begärde ordet — att lärarne vid Upsala universitet fått förbättrade lönevilkor och dels af sådan anledning dels ock af intresse för saken borde vara beredvilliga att tills vidare upprätthålla de föreslagna seminarierna utan att statsanslag behöfde komma i fråga. Jag ber att härvid till en början få erinra, att såsom frågan nu föreligger, är icke något yrkande framställt om förevarande anslags bestämmande till 11,000 kronor, utan man har åtnöjt sig med att begära bifall till det beslut som i Första Kammaren blifvit fattadt, enligt hvilket anslagets belopp utgör allenast 7,000 kronor. Och till denna summa har man kommit derigenom att man från det ursprungligen begärda anslaget frånräknat just den del deraf, som skulle användas till arfvoden åt lärarne. Dessa arfvoden voro för öfrigt afsedda att tilldelas icke sådana universitetslärare, som redan fått en löneförbättring, utan dem, som icke åtnjuta någon eller endast ringa aflöning. Det återstående beloppet 7,000 kronor, är deremot afsedt att användas till premier för sådana studenter, som särskildt arbeta vid seminarierna, till inköp af böcker för seminariernas räkning m. m.

Vid sådant förhållande undrar jag, om det verkligen är Stats-Utskottets och dess vice ordförandes mening, att de ordinarie lärarne vid Upsala universitet böra, dertill att de numera på sista tiden fått sådana löner, att de nått och jemnt kunna anständigtvis med dem draga sig fram, känna sig moraliskt förpligtade att af egna medel betala de nyss angifna bostäderna för bestridande af undervisningen vid de föreslagna seminarierna.

Jag yrkar bifall till det beslut, som Första Kammaren i frågan fattat.

Herr Key: Jag har alldeles icke förbisett hvad den siste ärade talaren anförde, eller att här yrkats bifall till Första Kammarens beslut, äfvensom att detsamma innebär att de extra ordi-

*Om anslag
till seminari-
er vid uni-
versiteten.
(Forts.)*

narie lärarne icke skulle få något arvode. Men jag talade om frågans gång i allmänhet och särskildt med fästadt afseende på hvad den ärade representanten från Upsala nämnde om obilligheten af att universitetslärarne skulle besörja denna undervisning gratis. Nu förhåller det sig så med dessa 7,000 kronor, att, om denna summa beviljades, så vore deri ett belopp af 3,500 kronor afsedt att användas till premier åt studenter, som deltaga i öfningarne vid dessa seminarier. Det är en ganska vacker summa; och man skall verkligen hafva mycket godt om penningar och icke behöfva dem till andra ändamål då man vill icke blott lemna ynglingarne undervisning gratis, utan betala dem till för det att de deltaga i dylika undervisningsöfningar. Om man derföre anser att ett anspråk härpå icke är fullt befogadt — ja! då återstår till inköp af böcker och materiel 1,500 kronor och till hyresersättningar 1,000 kronor. Hvad har nu Utskottet föreslagit? Jo att för inrättandet vid universitetet i Upsala af ett språkligt seminarium måtte anslås 3,000 kronor, eller följaktligen mer än hvad som strängt taget skulle vara erforderligt.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Jag vill endast med några få ord bemöta ett par anmärkningar, som af den siste ärade talaren framstälts emot det af mig förordade förslaget. Han nämnde, att, enligt detta förslag, skulle de ordinarie lärarne vid Upsala universitet erhålla särskilda arfvoden för deltagande uti ifråga varande undervisning. Jag fäste dock i mitt förra anförande uppmärksamheten mycket noga derpå, att det icke vore de ordinarie lärarne som erhöle en sådan förmån utan endast de extra ordinarie eller med andra ord docenterna, hvilka icke åtnjuta några löneförmåner men hvilka enligt Utskottets förslag skulle nödgas att på ifråga varande undervisning offra tid och krafter utan någon den ringaste ersättning. Vidare är att märka, att de understöd i form af premier, som skulle tilldelas studenter, hvilka frivilligt åtaga sig att hålla föredrag, uppställa och besvara vetenskapliga spørsmål och på detta sätt bidraga till vetenskapernas utveckling, äro alltför väl behöfliga såsom en uppmuntran för den tid och möda de sålunda till det allmännas gagn uppoffra och hvarigenom deras examen betydligt försenas.

Beträffande de anslag, som blifvit begärda, så äro deraf 1,700 kronor afsedda till premier åt studerande vid hvardera af de föreslagna språksektionerna, vidare 900 kronor till premier vid sektionen för nordisk språk- och fornkunskap, eller tillsammans 4,400 kronor samt till arfvoden åt biträdande lärare 2,500 kronor och slutligen till bokinköp 750 kronor eller inalles 7,550 kronor.

Sedan nu Första Kammaren prutat ned sistnämnda belopp till 7,000 kronor, kommer detta naturligen att minska stipendiernas och premiernas antal; men man har föredragit denna åtgärd för att sålunda möjliggöra utsigten för framgång åt frågan inom denna Kammare.

Herr Key: Jag ber att få fråga den siste ärade talaren, hvarföre just endast de *lönlösa* lärarne skola hafva detta besvär. Jag är fullt öfvertygad om att just den ärade talaren sjelf i främsta rummet med det nit och det intresse han städe visat för den akademiska undervisningen, och många af hans kolleger med honom, skulle vara villiga att, om så påfordrades gratis meddela sådan undervisning, hvarom här är fråga. Jag tror, att vi ganska väl kunna dröja, åtminstone ett eller annat år, med inrättandet af seminarier för juridik samt matematik och fysik; man behöfver därför icke befara att i dessa ämnen under tiden skall saknas god undervisning.

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

Herr Rydin: Jag vill blott anföra ett exempel på huru ifrågavarande undervisning bedrifves. Vid de matematiska och fysiska öfningarne går så till att åt de studerande lemnas problemmer att lösa. Nu frågar jag: kan man begära att en enda lärare skall hinna med att uppsätta dessa problemmer och granska lösningen af dem, eller fordras dertill ej flere lärare? Och om extra lärare måste engageras, så är det väl ej mer än billigt att de erhålla aflöning för sitt arbete.

En ärad talare, Herr Linder, har uttryckligen förklarat, att de ordinarie lärarne på grund af sin embetspligt ej skola deltaga i dessa öfningar. Således är här icke fråga om ett öres anslag till de ordinarie lärarne utan endast till de extra lärare, som för ändamålet användas.

I hvart och ett af de moderna språken, i hvilka undervisning vid universitetet lemnas, franska, tyska, engelska och italienska, förekomma särskilda öfningar. De ordinarie lärarne i moderna språken äro endast 3, hvarföre extra lärare *måste* användas. Och man kan väl ej begära att, med de anspråk man har på dem, nemligen att de skola först för sig sjelfva utveckla de förekommande ämnena, innan de framställa dem för studenterna, att, säger jag, de skola utan ersättning offra all den tid, som härför erfordras och som de ganska lätt genom att egna sig åt andra göromål skulle på ett för dem sjelfva förmånligare sätt kunna använda.

Herr Linder: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att sådana inrättningar som de, om hvilka nu är fråga, hafva de flesta länders universitet redan skaffat sig, flertalet redan för mer än 100 år sedan, andra deremot visserligen långt senare; men de hafva dem dock. Det är en af den nyare tidens vetenskapliga erfarenhet bekräftad sanning, att genom dessa inrättningar befrämjas det akademiska vetenskapliga studiet på ett synnerligen kraftigt sätt.

Att Stats-Utskottets ärade vice ordförande yttrat sig emot frågan, kan visst icke förvåna någon. Han har, efter att från sin ståndpunkt moget hafva öfvervägt saken, med sin röst medverkat till det beslut, Utskottets majoritet fattat. Men å andra sidan är jag öfvertygad om att, äfven om Kammaren nu skulle fatta ett

Om anslag till seminarier vid universitetet.
(Forts.)

mot hans åsigt stridande beslut, han, såsom varande en bildad och förständig man, ej skall missunna universitetet i Upsala den stora och viktiga fördel, som derigenom obestriddligen blefve det tillskyndad. Och då, såsom jag redan nämnt, de inrättningar, hvarom här är fråga, äro för universitet i hög grad nyttiga, vore det, enligt min åsigt, klokt af denna Kammare att biträda det beslut, Första Kammaren redan i ärendet fattat.

Jag vidhåller mitt förra yrkande i frågan.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall endast yttra några ord.

Jag har nu beklagligtvis fått rätt uti hvad jag vid sista riksdagen yttrade under diskussionen om det då begärda anslaget för det språkliga seminariet i Lund. Jag uppträdde då mot detsamma och tog mig då friheten att uttrycka den öfvertygelsen, att, om man beviljade anslaget till seminariet i Lund, så skulle universitetet i Upsala nästa år begära ett anslag för enahanda ändamål. Hvad jag då förespådde har nu blifvit verklighet. Herrarne kunna derföre vara fullt öfvertygade om, att om Riksdagen beviljar det af Kongl. Maj:t nu begärda anslaget, 11,000 kronor, för inrättande af seminarier vid universitetet i Upsala, under det att för det språkliga seminariet i Lund endast äskats 2,950 kronor, så skall vid nästa riksdag äfven göras framställning om en betydlig förhöjning i det sistnämnda anslaget. Af detta användes för närvarande 2,450 till premier, hvadan till arfvoden åt lärarne återstår endast högst öfvertydligt. Och det är ju alldeles solklart, att om man till arfvoden åt seminarielärarne i Upsala ger ett så betydligt anslag, som Kongl. Maj:t för detta ändamål begärt eller 4,500 kronor, så måste man äfven lemna Lund förhöjdt anslag till sådana arfvoden. Jag anser derföre att hvad vi nu i denna fråga besluta angående seminarierna i Upsala kan äfven anses gälla för nya seminarier i Lund, ehuru frågan derom antagligen ej förekommer förr än vid nästa riksdag: det senare anslaget blifver i sjelfva verket då beslutadt på samma gång som det förra. Jag vågar nu lika litet som vid förra riksdagen bestrida nyttan och nödvändigheten af de ifrågavarande seminarierna. Men hvad jag vågar bestrida är att de ordinarie universitetslärarne ej skola vara skyldige att meddela studenterna all den undervisning, som erfordras och således äfven den nu ifrågavarande. Motsatsen förefaller mig ganska besynnerlig.

Man säger, att en del af det begärda anslaget är afsedt att användas till premier åt de studerande, som deltaga i öfningarne. Detta kan jag ej heller gilla. Jag anser, att det bör ligga i hvarje students eget intresse att frivilligt, utan en sådan uppmuntran, komma i åtnjutande af den undervisning han kan vid universitetet erhålla.

På grund häraf skulle jag nu liksom i fjol helst hafva sett att icke något anslag alls beviljades för dessa seminarier. Men då Riksdagen redan anvisat medel åt det språkliga seminariet i Lund och Riksdagen således icke kan undandraga sig att bereda

universitetet i Upsala samma förmån, vill jag icke frånträda Utskottets förslag; och yrkar jag derföre bifall till detsamma.

Om anslag till seminarier vid universiteten.
(Forts.)

Herr Carl Anders Larsson: I motsats mot Herr Liss Olof Larsson kommer jag att yrka rent afslag å Utskottets hemställan. Jag ser nemligen ingen annan dager, för att kunna slita denna tvist, då så mäktiga personer som de, hvilka här bytt ord med hvarandra icke kunna enas om ifrågavarande lilla summa. Att man ens kan ifrågasätta att betala studenterna derföre, att de få sådant förtroende, att de tillåtas hålla föreläsningar, detta är något i mitt tycke för magstarkt. Jag tror nemligen, att den föreläsande studenten har så stor fördel af dessa öfningar, att han tvärtom borde betala en liten afgift, för att få på detta sätt uppträda och derigenom icke blott utbilda sig sjelf, utan äfven få tillfälle att i vetenskapliga frågor utbyta åsichter med andra.

Herrarne må komma ihåg, att icke något lappningssystem hjälper, så länge man fortgår på den väg man hittills beträddt. Alla penningar, använda på vårt högre undervisningsväsende äro bortkastade, derest man fortfarande äflas att upprätthålla undervisningen i så många ämnen, att det nästan blir en fysisk omöjhet att plugga in allt detta vetande, som, enligt våra examensfördringar måste af nutidens ynglingar inhemtas, i en enda skalle.

För öfrigt måtte väl staten hafva tillräckligt sörjt för studenternes undervisning, genom att bereda dem tillfälle att gratis förskaffa sig omfattande kunskaper, utan att äfven nödgas ge dem betalning för att de förvärfva sig sådana. Jag tycker verkligen, att det kan vara alldeles nog, att staten bestrider kostnaderna för inrättandet och underhållet af alla dessa dyrbara skolor. Dessa kostnader hafva redan kommit den Åttonde hufvudtiteln att så svålla upp, att en gräns derför ovilkorligen måste sättas, så vida man icke slår in på en annan bog samt lemnar större valfrihet i afseende på läroämnen, så att en yngling må kunna, i stället för att plugga i sig dessa 20 å 30 ämnen, af hvilka han under hela sin tid icke kan hafva att påräkna den ringaste nytta, sjelf välja för sina studier det eller de ämnen, för hvilka han finner sig hafva största lust och fallenhet, samt derigenom också komma till det bästa undervisningsresultatet.

Jag vill lägga Herrarne på hjertat, att det är först efter en dylik reform af våra skolor, som staten kan hafva någon fördel vid att för nu ifrågavarande ändamål offra penningar. Ty, såsom studierna nu äro anordnade, är det nästan omöjligt, att en person skall kunna studera sig in i hela denna labyrint af ämnen, som Herr Professor Rydin nyss uppräknade.

Jag yrkar rent afslag å den föredragna punkten.

Herr Rydin: Med afseende på den siste talarens anförande, vill jag endast fästa uppmärksamheten på det misstag, hvartill han gjorde sig skyldig, då han såsom skäl för afslag å förevarande punkt åberopade, bland annat, det otillfredsställande sätt, hvarpå

*Om anslag
till semina-
rier vid uni-
versiteten.
(Forts.)*

undervisningen vid elementarläroverken nu vore ordnad samt de mindre goda resultat, som härrörde deraf, att så många läroämnen inginge i denna undervisning. Här är nemligen icke fråga om annat än att vid universitetet i Upsala inrätta seminarier för juridik, språkvetenskap samt matematik och fysik. Det torde således neppeligen kunna ens ifrågasättas, att undervisningen vid dessa seminarier skulle komma att omfatta andra läroämnen, än just de, som i den Kongl. propositionen afses. Följaktligen hafva ock Herr Carl Anders Larssons anmärkningar med nu förevarande fråga intet att skaffa. Deremot tror jag, att man, genom att på sätt, som nu föreslagits, förstärka och bättre ordna undervisningen vid våra universitet, kommer att på samma gång se undervisningen vid elementarläroverken till godo, äfven om nämnda undervisning en gång skulle komma att inrättas i öfverensstämmelse med de af samme talare uttalade önsknigar.

Beträffande derefter talaren på dalabänken, så har han här begått samma misstag, som det, hvartill han vid ett annat tillfälle, då det var fråga om rikets Hofrätter, gjorde sig skyldig. Då jag nemligen dervid påstod, att den tjänsteman som, efter sitt inträde i en hofrätt, der blefve adjungerad och skötte sig väl i sådan egenskap, derigenom finge berättigade anspråk på att blifva till högre platser befördrad, så uttydde Herr Liss Olof Larsson detta yttrande på det sätt, att hvar och en tjänsteman, som der erhållit inträde, skulle ega att beräkna befodringsrätt efter tur. Herr Liss Olof Larsson har nu förklarar, att det vore min mening, att studenterna skulle få betalning dertfore att de bevistade de öfningar, om hvilka det här är fråga. Jag tillåter mig dock upplysa honom derom, att det icke är för sådant ändamål, som de af Kongl. Maj:t åskade premiebeloppen äro afsedda, utan för att bereda tillfälle, att åt de studenter, som göra sig besvär med att utreda och utveckla vetenskapliga spörsmål, kunna lemna någon belöning. Hvar och en, som känner, huru mycket tid och arbete, som en student kan behöfva offra på en sådan utredning — ofta nog åtgår dertill en tid af 2 à 4 månader — han vet också noggsamt, att någon slags uppmuntran behöfves för att förmå dem, att visa intresse och nit i detta hänseende. Det är således för dem bland studenterna, hvilka i detta hänseende äro de ledande, som de i fråga satta premierna äro afsedda, men icke för dem, som i egenskap af åhörare bevista öfningarna. Det torde för öfrigt vara öfverflödigt att tillägga, att det är först sedan någon gjort sig förtjent af dylik uppmuntran, som premien skulle i fråga komma.

Herr Carl Anders Larsson: Ehuru det, att döma efter den siste ärade talarens, Herr professor Rydins, anförande, tyckes vara alldeles omöjligt för lärarne att bibringa och för studenterna att ådagalägga några kunskaper på annat sätt, än det af honom omnämnda, så kan jag dock icke förstå, hvarfore staten skall nödgas betala dem dertfore att de deltaga i öfningarna. Det ingår ju nemligen i deras studier att göra dylika referat och utredningar.

För att emellertid visa, huru beskaffad den undervisning, som vid våra skolor meddelas, må vara — och det är ju der, som den förberedande undervisningen för universiteten lemnas — tror jag mig blott behöfva påpeka, att det icke så sällan inträffar, att ynglingar, som genomgått maturitetsexamen, äro så okunniga att, i falli man ber dem hjälpa sig vid utskrifvandet af en räkning de icke ens yeta hvad ordet "transport" vill säga.

Om anslag till seminarier vid universiteten.
(Forts.)

Om för öfrigt en studerande vid akademien får sådana der referater och utredningar, som de af Herr professor Rydin nyss omnämnda, att verkställa, så är det ju klart att han dermed både uppöfvar sin egen förmåga och sålunda bereder både sig sjelf och andra nytta. Men enligt min åsigt, skulle det vara ett sätt att totalt skämma bort ynglingen, om han jemväl skulle få uppbära betalning för detta arbete.

Jag yrkar fortfarande afslag å punkten.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talmannen framställt propositioner, enligt de gjorda yrkandena, biföll Kamraren Utskottets hemställan.

Mom. b.

Blef äfvenledes bifallet.

Punkten 7.

Kongl. Maj:t hade, i anledning af 1876 års Riksdags derom gjorda anhållan, för Riksdagen framlagt en plan till ombildning af adjunktinstitutionen vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet, enligt hvilken de vid nämnda institut upprättade adjunktbeställningar i medicin, kirurgi, pediatrik, obstetrik, anatomi och kemi skulle förändras till extra ordinarie professioner med sjelfständig lärareverksamhet och med säte i lärarekollegiet i alla undervisningen rörande frågor; hvaremot adjunktbeställningen i patologisk anatomi skulle ersättas med en laboratorstjänst; och hade Kongl. Maj:t som, beträffande aflöningsförmånerna, ansett att dessa, hvilka för extra ordinarie professorerne i rätts- och statsmedicin samt i materia medica redan vid förra riksdagen höjts till 4,500 kronor, borde för den blifvande extra ordinarie professorn i anatomi bestämmas till enahanda belopp och för öfrige extra ordinarie professorer till 4,000 kronor, deraf 1,000 kronor i tjänstgöringspenningar, med rätt för de sistnämnde lärarne till ålderstillägg af 500 kronor efter fem års väl vitsordad tjänstgöring, samt för laboratorn i patologisk anatomi till 3,000 kronor, deraf 750 kronor i tjänstgöringspenningar, föreslagit Riksdagen:

Ang. ombildning af adjunkturerne vid Karolinska institutet m. m.

att till förbättring af de vid nu varande extra ordinarie professorbeställningar vid Karolinska institutet fästade löner måtte beviljas ett belopp af 7,000 kronor;

att å ordinarie stat måtte uppföras ett anslag af 11,500 kro-

Ang. ombildning af adjunkturerna vid Karolinska institutet
m. m.
(Forts.)

nor, hvaraf tills vidare borde utgå löneförbättring till de vid institutet anstälde adjunkter i öfverensstämmelse med 1876 års Riksdags beslut, men hvilket ansiag framdeles måtte jemte de nu varande adjunktlönerna, i den mån de blefve disponibla, användas till adjunkturernes utbildning, enligt den nu angifna plan; och

att för de extra ordinarie professorer, hvilkas lön bestämdes till endast 4,000 kronor, måtte efter fem års väl vitsordad tjänstgöring utgå ett ålderstillägg med 500 kronor.

Utskottet hade mot Kongl. Maj:ts här ofvan omförmälda plan framställt åtskilliga anmärkningar, hvilka synts Utskottet ega den betydelse, att planen, sådan den nu förelåg, icke borde af Riksdagen godkännas; hvadan Utskottet hemställt:

a) att till förbättring af de vid nu varande extra ordinarie professorsbeställningarna vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet fästade löner måtte beviljas på ordinarie stat ett belopp af 7,000 kronor;

b) att på extra stat för år 1878 anvisas ett anslag af 11,500 kronor, hvaraf under samma år borde utgå löneförbättring till de vid institutet anstälde adjunkter, under vilkor att de underkastade sig den tjänstgöringsskyldighet, som enligt Kongl. Maj:ts nu framlagda plan skolat dem åligga;

c) att Kongl. Maj:ts nädiga framställning derom, att de nu varande adjunktlönerna vid institutet måtte, i den mån de blefve disponibla, få användas till adjunkturernas utbildning, enligt ofvan angifna plan, för närvarande icke måtte vinna Riksdagens bifall; och

d) att för extra ordinarie professor, hvilkens lön vore bestämd till endast 4,000 kronor, måtte efter fem års väl vitsordad tjänstgöring utgå ett ålderstillägg med 500 kronor, att från det å hufvudtiteln uppförda anslag för sådana tillägg utbetalas.

Enligt anteckning å utlåtandet, var reservation mot Utskottets hemställanden i mom. b, c och d inom Utskottet afgifven af Herrar *Carl Ekman*, Grefve *C. Beck-Friis*, Friherre *F. von Essen* och Grefve *G. Sparre*.

Sedan först uppläsning skett af Utskottets förslag i mom. a, anförde

Herr Rydin: I afseende å denna punkt, som redan blifvit af Första Kammarén bifallen, vill jag icke göra något yrkande, men anser mig dock mot densamma böra uttala några anmärkningar.

För sitt afvikande från Kongl. Maj:ts förslag rörande den nya organisationen af Karolinska Institutet har Utskottet anført egentligen endast två skäl: det ena att åtskilliga af de utaf Kongl. Maj:t

föreslagna extra ordinarie professionerna skulle komma attföras med allt för höga löner och det andra att den nuvarande adjunkten i patologisk anatomi hellre borde förändras till en extra ordinarie profession än till en laboratorstjenst. Beträffande det första af nämnda skäl anför Utskottet, att, då de ordinarie professorerna i medicin, kirurgi och pediatrik erhållit löner, som med 500 kronor understiga öfrige med boställsförmån ej försedda ordinarie professorers, och detta af den anledning att dessa professorer från andra håll uppbära arfvoden, så borde af samma skäl denna grund-sats tillämpas i fråga om fastställandet af de uti samma ämnen anstälde extra ordinarie professorernes löneförmåner. Förhållan-det är dock, att de extra ordinarie professorerna i medicin och kirurgi ega arfvoden såsom biträdande de ordinarie professorerna som äro sjukhusprefekter vid kliniker, hvaremot den nuvarande adjunkten i pediatrik icke åtnjuter en dylik ersättning. Men vill man fästa afseende vid dylika arvoden, som en lärare har i och för sin tienstgöring vid särskilda sjukhus och dylikt, då borde man med lika skäl förklara, att den extra ordinarie professorn i kemi, hvilken tillika är lärare vid farmaceutiska institutet, borde af denna anledning erhålla minskning i sin lön.

Vidare heter det, att den nuvarande adjunkten i patologisk anatomi vid institutet borde förändras icke, såsom Kongl. Maj:ts föreslagit till en laboratorstjenst med 3,000 kronors lön, jämförlig med motsvarande befattning vid Upsala universitet, utan till en extra ordinarie professorsbefattning med 4,000, och detta emedan "ifrågavarande befattning vid Karolinska institutet ej lämpligen kunde jämföras med dess vederlike vid universitetets medicinska fakultet." I sådant afseende vill jag nämna att, enligt hvad framgår af den nu för Upsala universitet gällande föreläsningsordning, hvilken varit för Utskottet tillgänglig, det icke finnes någon laborator i patologisk anatomi vid nämnda universitet eller särskildt anslag derför utan endast ett anslag, som är staldt till Kongl. Maj:ts disposition i och för lärarekrafternas förstärkning och som nu utgår till arfvode åt vikarierande läraren uti ifrågavarande ämne. Denne lärare kan emellertid just på grund af det tillfälliga i detta anslag icke åtaga sig större tienstgöringsskyldighet, än han nu har. Deremot skulle den blifvande laboratorn i patologisk anatomi få på sin andel undervisning uti jemväl rättsmedicin och experimentel patologi. Han skulle således få vidsträcktare undervisningsskyldighet och mera göromål än adjunkten i patologisk anatomi vid institutet.

Vidare heter det i Utskottets betänkande, att lärarne vid institutet äro mera upptagna än de vid universitetets medicinska fakultet, emedan de skulle handleda ej allenast institutets egna studerande utan jemväl alla de studerande från universiteten, hvilka vid institutet genomgå de kliniska öfningarne. I detta hänseende vill jag nämna, att professorn i patologisk anatomi vid institutet är uteslutande sysselsatt med undervisningen i detta ämne, hvaremot professorn i samma ämne vid Upsala universitet tillika

Ang. ombildning af adjunkturen vid Karolinska institutet m. m. (Forts.)

Ang. ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet m. m.
(Forts.)

meddelar undervisning i medicinens historia och allmän helsovårdslära. Vid Karolinska institutet hålles af en särskild person föreläsningar i förstnämnda ämne och för allmän helsovårdslära är det streck, att lärarne i patologisk anatomi vid institutet skulle en särskild professorsplats inrättad. Således håller icke heller det streck, att lärarne i patologisk anatomi vid institutet skulle hafva mera göromål än vid universitetet. Hvad beträffar Utskottets argument, att lärarne i patologisk anatomi vid institutet skola hafva mera att göra, emedan de vid de kliniska öfningarne handleda ej allenast institutets egna studerande, utan äfven studerande från båda universiteten, så är att märka, att undervisningen vid dessa öfningar sker sålunda, att antingen professorn eller adjunkten i patologisk anatomi eller ock någon af de tjänstgörande medicine kandidaterna företager obduktionen. Det är sålunda icke af någon betydelse om öfrige tillstädesvarande äro flere eller färre. I afseende på undervisningsskyldigheten i detta fall är det icke någon skilnad mellan institutet och universitetet. Universitetet likasom Karolinska institutet lemnar undervisning i detta ämne till klinikanter. Skall man göra en sådan skilnad, så är denna snarare att söka i de flera eller färre ämnen, i hvilka lärarne hafva undervisningsskyldighet. Men att i sådant hänseende lärarne i Upsala äro mera betungade än lärarne vid Karolinska institutet har jag nyss visat.

Jag vill icke på något sätt gilla, att regeringen nedsatt lönen för adjunkten i patologisk anatomi vid Karolinska institutet från det belopp, som af lärarekollegium och kanslersemetet föreslagits, och icke uppfört adjunkten till en extra ordinarie professorsplats.

Detta hade i anseende till läroämnets vigt varit behöfligt. Men jag anser det märkligt, att Utskottet förbigått adjunkten i samma ämne vid Upsala, och icke ansett honom böra åtnjuta samma förmåner, som den vid Karolinska institutet, detta dess mer, som motsvarande plats i Lund blifvit föreslagen till extra ordinarie professur. Men då hade det väl äfven varit i sin ordning att samma adjunktur i Upsala blifvit förvandlad till professur.

Utskottets uppgifter i nu anmärkta hänseenden äro således icke riktigt bestämda eller fullt rigtiga.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på det förslag till beslut, hvartill Utskottet kommit. I detta hänseende heter det, att ——. Men jag finner att hvad jag nu talat om egentligen hör till den följande punkten och afstår derföre från ordet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Rörande *mom. b.*

Herr Key: Vid denna punkt skall jag be att få besvara, hvad den ärade talaren från Upsala anført vid föregående punkt a i fråga om laboratorn i patologisk anatomi vid Upsala, om hvars åligganden Utskottet och han hyst olika mening.

Den ärade talaren påstod, att läraren i nämnda ämne vid

Upsala skulle hafva mer att göra än läraren i samma ämne vid Karolinska institutet och fann därför Utskottets motivering oriktig och ofullständig. Jag vill dock be att få med detta papper i hand bemöta, hvad han anfört. Det är stadgan för de medicinska examina vid universiteten i Upsala och Lund af år 1874. Der är stadgadt, att den, som vill undergå medicine kandidatexamen, skall, bland annat, hafva genomgått praktiska öfningar å de patologiskt-anatomiska laboratorierne, och den, som vill aflägga medicine licentiatexamen, med flit och skicklighet hafva tjenstgjort vid de kliniska inrättningarne i hufvudstaden samt vid de medicinska och kirurgiska klinikerna deltagit i de öfningar, som stå i sammanhang med den kliniska tjenstgöringen. I studie- och undervisningsplanen för Karolinska institutet stadgas vidare i 5 mom. "att samtidigt med tjenstgöringen vid de medicinska och kirurgiska klinikerna skall kandidaten, enligt examensstadgans föreskrift, bevista de patologiskt-anatomiska undersökningar och föreläsningar, hvilka anställas i sammanhang med den kliniska undervisningen".

Ang. utbildning af adjunkturerna vid Karolinska institutet m. m.
(Forts.)

Alltså fordras för kompetens att undergå medicinsk licentiatexamen att hafva tjenstgjort och deltagit i öfningarna i Stockholm. Karolinska institutet har således, enligt gällande föreskrift, att bibringa undervisning icke blott åt sina egna alumner, utan äfven åt dem, som utgå från universiteten. Häraf torde vara en gifven följd, att nu frågavarende lärare vid institutet har vida mera att göra än hans vederlike i Upsala, "hvilket skulle bevisas".

På nu anförda grund anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Med anledning af herr Keys yttrande vill jag blott nämna, att jag har framför mig Karolinska institutets undervisningsplan. Deri heter det, att adjunkten i patologisk anatomi håller öfningar Onsdagar och Lördagar, således icke mer än två gånger i veckan, likasom den som sköter motsvarande plats i Upsala. Professoren i Upsala håller deremot två gånger i veckan föreläsning i ämnen, som systematiskt afhandlas, två gånger demonstrativa föredrag och sedan dessutom de patologiskt anatomiska öfningarna. Hvad beträffar det olika antalet studerande, lär det för öfrigt hvarken göra något till eller ifrån, huruvida en eller flere studerande äro närvarande vid demonstrationerna, eller om de studerande som deltaga i undervisningen äro från Upsala eller Karolinska institutet: studerande som studerande. Jag vet icke heller, att den omständigheten precis skall kunna bevisa, att undervisningen är besvärligare på det ena stället än på det andre.

Beträffande det beslut, som Utskottet föreslagit, vill jag fästa uppmärksamheten på, att Kongl. Maj:t derigenom kommer i ett svårt dilemma. Kongl. Maj:t hade nemligen begärt en tillökning af 4,500 kronor utöfver det för föregående år för adjunkturene begärda.

Detta anslag är föreslaget att användas för adjunksbefattningarnes ombildning till e. o. professorstjänster. Nu är det klart

Ang. ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet
m. m.
(Forts.)

att under tiden och innan Riksdagen fattat ett definitivt beslut i denna fråga, inga nya e. o. professorsplatser kunna tillsättas. Hela saken står tills vidare *in suspensio*. I det föreliggande momentet heter det, att 11,500 kronor skola kunna utdelas åt adjunkterna vid Karolinska institutet, under vilkor att de underkasta sig den tjenstgöringsskyldighet, som enligt Kongl. Maj:ts nu framlagda plan skolat dem åligga. Men i Kongl. Maj:ts plan talas icke om tjenstgöringsskyldigheten för adjunkter utan för e. o. professorer vid institutet. Vidare är i detta afseende att märka, att man, såsom synes af föreläsningsprogrammet vid Karolinska institutet, har svårt att åläggja adjunkterne vare sig såsom sådana eller såsom e. o. professorer större tjenstgöring än den, dem enligt föreläsningsprospekten är ålagd och detta helt enkelt derföre att institutets lärarekollegium icke för adjunkterna har begärt någon utvidgad tjenstgöringsskyldighet utan en annan och förändrad ställning i det syfte, att de skulle kunna blifva sjelfständiga vetenskapens målsmän, hvarjemte kollegiet framhållit att adjunkterna borde erhålla en högre aflöning än nu, på det att de skulle kunna sättas i tillfälle att utan bisysselsättningar mera egna sig åt vetenskapliga studier. Detta vore, enligt hvad institutets eget lärarekollegii framställning gifver vid handen, meningen. Genom det af Utskottet nu framlagda förslag ställas visserligen, derest detsamma af Riksdagen bifalles, 11,500 kronor till Kongl. Maj:ts disposition, men dessa penningar kunna icke för dermed afsedda ändamål användas. Först och främst är nemligen att märka, att den i Kongl. Maj:ts proposition omnämnde anatomieprosektorsplatsen, hvars lön jemte dyrtidstillägg skulle komma att uppgå till 4,500 kronor, icke ännu är tillsatt, hvadan denna del af anslaget (2000 kronor) alltså icke kan användas. På samma sätt förhåller sig med den del af anslaget, som skulle utgå till adjunkten i medicin, för hvilken Kongl. Maj:t föreslagit en lönstillökning af 2,000 kronor. Vidare kan det naturligtvis icke komma i fråga att adjunkten i kemi, som redan förut uppbär arfvode såsom lärare vid farmaceutiska institutet, skulle kunna få någon lönstillökning, förrän han blir e. o. professor. Således blifva här 500 kronor oanvändbara. Och ej heller kunna adjunkterne i pediatrik, kirurgi eller obstetrik erhålla professorslön, förrän löneregleringen egt rum. Sålunda försvinner det ena tusentalet efter det andra af detta anslag, så att af hela anslaget 11,500 kronor det icke blifver möjligt för Kongl. Maj:t att använda mer än 6,000 kronor.

Det är på grund af dessa anmärkningar som jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Chefen för Kongl. finans-departementet herr Statsrådet Forssell: Jag vågar fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att i det föreliggande momentet det icke är fråga om någon ned-sättning i de af Kongl. Maj:t åskade anslagsbeloppen, utan endast derom, att samma belopp, som Kongl. Maj:t för omorganisationens genomförande åskat på ordinarie stat, måtte i stället varda på extra stat uppförda, på det att Riksdagen sedermera må få mot-

taga ett nytt förslag till omorganisation. Här är således, såsom den siste ärade talaren ytttrade, i främsta rummet fråga om uppskof med hela organisationen och om alla dermed förbundna olägenheter. Och för hvilket ändamål skulle väl ett sådant uppskof ske? Endast för att adjunkten i patologisk anatomi måtte få förvandlas till extra ordinarie professor, i stället för att, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, ersättas genom en laboratorstjänst. Det må vara, att en sådan förändring af denna adjunktstjänst kan vara önskvärd. Men jag vågar hemställa, huruvida det, endast för detta ändamåls vinnande, kan vara skäl att göra en så stor uppoffring som den att fördröja hela organisationens genomförande. Vidare är af Utskottets framställning klart, att detta ändamål icke kan vinnas på andra vilkor än att lönen nedsättes för trenne af de föreslagna nya extra professorerna. Det synes vara alldeles uppenbart, att skälen för nedsättning af desse tre e. o. professorernas aflöning äro mycket svaga. Jemförelsen härutinnan med hvad som skett med de ordinarie professorerne i samma ämnen är också haltande; ty för dem har ett afdrag af 500 kronor skett af en lön å 6,000 kronor, här åter är fråga om att göra 500 kronors afdrag af en lön å 4,000 kronor. För de ordinarie professorerna har afdraget skett, derföre att de åtnjuta andra arfvoden af respektive 1,500 och 1,000 kronor; men för desse e. o. professorer skulle samma afdrag ske, emedan de uppbära arfvoden å 1,000 och 500 kronor.

På grund af det anförda vågar jag hemställa, huruvida icke Kammaren gjorde rättast i att lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Björnstjerna: Jag befinner mig i denna fråga i en ganska svår ställning. Jag inser nemligen mycket väl det rigtiga i hvad chefen för Finansdepartementet yttrat om de stora olägenheter uppskjutandet af organisationsförslaget skall föra med sig för Karolinska institutet; jag kan icke heller neka att den reservation, som vid denna punkt afgifvits af åtskilliga utaf Första Kammarens ledamöter i Utskottet, eger sin fulla rigighet. Jag skulle derföre vilja tillstyrka bifall till nämnda reservation, såvida jag icke ansåge en allt för str orättvisa ligga i densamma likasom uti det i den Kongl. propositionen framställda förslaget, att adjunkten i patologi icke skulle liksom öfrige adjunkter uppföras till e. o. professor, utan tvärtom nedsättas till laborator, med en med 500 kronor minskad aflöning. Jag kan för min del icke finna annat än att detta vore allt för märkvärdigt, isynnerhet som denna adjunkt hittills varit ställd i ett slags undantagsförhållande, framför andra adjunkter vid våra medicinska läroverk. Herr Rydin har påstått det icke vara någon skilnad mellan den undervisningsskyldighet, denne adjunkt hade, och den, som ålâge innehafvaren af motsvarande befattning vid medicinska fakulteten i Upsala, då det ju skulle göra detsamma, om de personer, som skulle undervisas, kommo från Upsala eller Stockholm. Detta påstående skulle vara rigtigt, om desse lärjungar alla innehade

Ang. ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet m. m.
(Forts.).

Ang. ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet m. m. (Forts.)

samma kunskapsmått eller rättare aflagt samma examensprof. Men så är ju icke förhållandet. I Stockholm undervisas såväl de, som aflagt medicine licentiat examen, som de, hvilka ännu icke aflagt denna examen, då deremot i Upsala endast undervisas lärjungar tillhörande sistnämnda slag. Här af följer att der två slags elever finnas, der måste äfven två olika undervisningskurser ordnas, och der blir det äfven nödvändigt att två olika personer sköta denna undervisning. Den ifrågavarande adjunkten i Stockholm befinner sig således i en helt annan och högre ställning än laboratorn i Upsala. Detta förefaller mig, fastän jag icke är vetenskapsman, vara alldeles solklart. Då dertill kommer, att denne adjunkt hittills haft en rättighet, som icke blifvit någon annan adjunkt tillerkänd, den nemligen att examinera till medicine licentiatexamen, lärer väl äfven deri ligga en ytterligare anledning till att han bör uppföras till e. o. professor. Jag kan således icke finna annat än att Utskottets yttrande i denna fråga är fullkomligt riktigt. Man invänder troligen att intet hindrar, att, om Kongl. Maj:ts förslag nu antages, Kongl. Maj:t nästa år inkommer till riksdagen och säger, att ett misstag i år blifvit begånget, då denne adjunkt nedsattes till laborator, och att han således bör uppföras till e. o. professor i enlighet med hvad institutets lärokollegium och kanslersemetet vid flera tillfällen begärt. En sådan tumning på riksstaten kan jag dock icke gilla, lika litet som jag tror, att Kammaren gör det. Har Riksdagen en gång godkänt ett af regeringen framlagd förslag, vore det underligt, om Riksdagen påföljande år åter skulle visa sig villig att ändra detta.

Då jag sålunda, i likhet med Utskottet, finner det vara bättre att uppskjuta en organisation än att åstadkomma en felaktig sådan, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen framställt propositioner enligt de meningar, som förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan i förevarande moment.

Mom. c och d.

Biföllos.

I mom. c hade Utskottet utlåtit sig öfver Grefve *C. M. Björnstjernas* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 88, hvaruti föreslagits, att Riksdagen måtte bevilja ett belopp af 3,000 kronor, att från och med år 1878 uppföras på Karolinska medikokirurgiska institutets ordinarie stat såsom lön åt en laborator i experimentel fysiologi vid nämnda läroverk — samt på anförda skäl hemställt:

att motionen för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemstält, yttrade

Ang. ombildning af adjunkturena vid Karolinska institutet m. m.
(Forts.)

Grefve Björnstjerna: Då jag nyss förut yrkat bifall till hvad Utskottet under ett föregående mom. b) hemstält, är deraf en gifven följd, att jag icke denna gång kan yrka bifall till hvad jag i min här omförmälda motion föreslagit. Jag anser dessutom, att Utskottet i sin motivering gifvit mig så fullkomligt rätt, att jag är öfvertygad, att det icke kan dröja längre än till nästa år, förrän just hvad jag föreslagit blifver Riksdagens beslut. Att hvad jag tagit mig friheten föreslå, är billigt, torde äfven framgå deraf, att såväl lärarekollegium vid Karolinska institutet som kanslersembetet redan två gånger å rad anhållit, att en laborator i experimentel fysiologi skulle vid nämnda institut tillsättas. Skälet, hvarför icke någon Kongl. proposition derom framkommit, torde åtminstone icke vara det, att man ansett, att lärareplatserna borde ställas lika vid institutet och medicinska fakulteten i Upsala. Då förhållandet är, att en dylik plats redan finnes i Upsala, borde detta ju äfven kraftigt tala för mitt förslag, mot hvilket jag icke heller hört något annat skäl andragas.

Då emellertid vid det förhållande, att genom Kamrarnes beslut hela organisationen blifvit uppskjuten, det är naturligt, att någon ny befattning vid institutet nu icke kan tillkomma, har jag för närvarande icke något yrkande att framställa.

Häruti förenade sig Herr *Axel Bergström*.

Vidare anfördes icke. Kamraren biföll Utskottets förslag.

Punkten 8.

Blef likaledes bifallen.

I anseende till den framskridna tiden, afbröts nu föredragningen af Stats-Utskottets föreliggande Utlåtande, för att i stället fortsättas kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt derom utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kamrarnes ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.